

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BARBARA HRAPOT

VIRI FINANCIRANJA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BARBARA HRAPOT

mentor: doc. dr. Anton Kramberger

VIRI FINANCIRANJA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

SEZNAM GRAFOV IN PREGLEDNIC.....	2
1. UVOD.....	3
2. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV IN KONCEPTOV.....	5
3. ODRASLI V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU.....	7
3.1. SOCIOLOŠKE IN EKONOMSKE OSNOVE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH.....	7
3.2. VPLIV ZAPOSLOTITVE NA IZOBRAŽEVANJE.....	8
3.3. MOTIVI, INTERESI IN ODNOS ODRASLIH DO IZOBRAŽEVANJA.....	8
3.4. NAČELA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH	9
4. IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V SLOVENIJI.....	9
4.1. VLOGA DRŽAVE IN OBČIN.....	10
4.2. DEJAVNIKI VKLJUČEVANJA ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI.....	11
4.2.1. Demografski dejavniki in izobrazba.....	12
4.2.2. Socialno-ekonomski dejavniki.....	14
4.3. MOTIVI ODRASLIH TER PREDLAGATELJI IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V SLOVENIJI.....	16
4.3.1. Motivi za izobraževanje.....	16
4.3.2. Pobudnik izobraževanja odraslih v Sloveniji.....	17
4.3.3. Ovire pri vključevanju odraslih v izobraževanje v Sloveniji.....	17
5. VIRI FINANCIRANJA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V SLOVENIJI.....	19
5.1. DRŽAVNI IZDATKI ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V SLOVENIJI	20
5.2. IZDATKI S STRANI PODJETIJ.....	22
5.3. IZDATKI POSAMEZNIKA ZA IZOBRAŽEVANJE.....	25
5.3.1. Individualni izobraževalni račun.....	25
6. ANALIZA VIROV FINANCIRANJA V SLOVENIJI NA OSNOVI RAZISKAVE O PISMENOSTI.....	28
6.1. DEMOGRAFSKI FAKTORJI.....	29
6.2. ZAPOSLOTIVNI IN EKONOMSKI FAKTORJI.....	31
6.3. VELIKOST PODJETJA.....	34
7. FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V DRUGIH DRŽAVAH.....	35
7.1. NEMČIJA.....	35
7.1.1. Primerjava Nemčija-Slovenija glede financiranja izobraževanja odraslih.....	38
7.2. FRANCIJA.....	40
7.2.1. Financiranje izobraževanja odraslih s strani delodajalcev.....	40

7.2.2. Primerjava Francija-Slovenija glede financiranja izobraževanja odraslih.....	42
7.3.DANSKA.....	43
7.3.1.Financiranje poklicnega izobraževanja	44
7.3.2. Financiranje nadaljevalnega izobraževanja odraslih.....	45
7.3.3. Primerjava Danska-Slovenija po virih financiranja izobraževanja odraslih.....	46
8. UGOTOVITVE NALOGE IN SKLEPNI RAZMISLEK.....	47
9. LITERATURA.....	49

SEZNAM GRAFOV IN PREGLEDNIC

GRAF 4.1: <i>Vključenost prebivalcev v starosti 16-65 let (brez dijakov in rednih študentov) v izobraževanje v Sloveniji v letu 1998 glede na izobrazbo staršev.....</i>	<i>13</i>
GRAF 4.2: <i>Poklicna struktura zaposlenih, ki so udeleženi v dopolnilno izobraževanje in usposabljanje, Slovenija, 1998.....</i>	<i>15</i>
PREGLEDNICA 4.1: <i>Motivi za izobraževanje v Sloveniji v letu 1998.....</i>	<i>16</i>
GRAF 5.3: <i>Javni izdatki za izobraževanje.....</i>	<i>21</i>
PREGLEDNICA 5.2: <i>Povprečni izdatki podjetij v Sloveniji (1997) za izobraževanje zaposlenih po statističnih regijah 1996- izdatki na zaposlenega.....</i>	<i>23</i>
PREGLEDNICA 5.3: <i>Razlogi za neizvajanje izobraževanja in usposabljanja v podjetjih, Slovenija, 1999.....</i>	<i>24</i>
PREGLEDNICA 6.4: <i>Struktura virov financiranja izobraževanja odraslih po posameznih demografskih znakih.....</i>	<i>29</i>
PREGLEDNICA 6.5: <i>Poglavitni nosilci stroškov izobraževanja odraslih po delovnem statusu in vrsti dela ter materialnem položaju izobraževancev.....</i>	<i>31</i>
PREGLEDNICA 6.6: <i>Struktura virov financiranja izobraževanja odraslih glede na velikost podjetja.....</i>	<i>34</i>
GRAF 7.4: <i>Izdatki za izobraževanje odraslih v Nemčiji v obdobju 1987-92 po virih- milijoni tedanjih nemških mark.....</i>	<i>37</i>
PREGLEDNICA 7.7: <i>Javni izdatki za izobraževanje v bruto nacionalnem proizvodu.....</i>	<i>38</i>
PREGLEDNICA 7.8: <i>Struktura izdatkov delodajalcev za usposabljanje v Franciji v letu 1990.....</i>	<i>41</i>
PREGLEDNICA 7.9: <i>Struktura virov financiranja stroškov različnih udeležencev nadaljevalnega usposabljanja (hrana, bivališče, šolnine) -Danska, 1986.....</i>	<i>45</i>

1.UVOD

Živimo v času informacijske družbe, ki nas zasipa z raznovrstnimi informacijami, zato sposobnost razumevanja in uporabe le teh postaja vse pomembnejša; vsaka informacija, ki jo dobimo ali izpustimo, lahko odločilno vpliva na naše življenje; srečujemo se z različnimi izzivi, tem pa " lahko sledimo samo z nenehnim učenjem, ki se začne z rojstvom in konča s smrtjo, med tema dvema dogodkoma pa obstaja neskončno število okoliščin, informacij, vplivov, izkušenj: življenje" (Sešel 2001 : 227).

Sodobni človek se mora torej izobraževati, da preživi, odkrije svoje življenjske cilje.

Institucionalno izobraževanje ne zadovoljuje več vseh potreb po znanju , zato je potrebno tudi izobraževanje pa zaključku srednjega, višjega, visokega šolanja; potrebno je izobraževanje ob poklicu, ob delu, izobraževanje v prostem času. Vse to pa je pogojeno s hitrim razvojem znanja in tehnologije, spremenjenim načinom življenja in z vedno bolj vsestranskimi in raznolikimi zahtevami gospodarstva, saj hiter razvoj znanosti povzroča, da bo znanje danes šolajočih že jutri zastarelo, saj znanje hitro zastari, zato se morajo učeči naučiti, kako se zavržejo stare ideje, kako in kdaj se zamenjujejo z novimi.

Izobraževanje odraslega člana družbe pa nikakor ni samo njegova zadeva, ampak je ena od osnovnih nalog celotne družbe; izpopolnjevanje in na novo pridobljena znanja dajejo posamezniku nove možnosti za razreševanje praktičnih življenjskih nalog ter problemov. Kot poudarja Dovžakova (Dovžak 1996), tudi demokratična Evropa zahteva od državljanov vedno širšo izobrazbo, saj jo potrebujejo pri sprejemanju odločitev in sooblikovanju prihodnosti.

Tudi v Sloveniji se vse bolj zavedamo pomena vseživljenjskega učenja, potrebe po nenehnem poklicnem izobraževanju, ki ga zahtevajo znanstveni in tehnološki napredek ter spreminjanje proizvodnih procesov zaradi povečevanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva.

Vse bolj se priznava prioriteta razvoju človeškega dejavnika; trud gre v smeri zviševanja temeljne ravni znanja in usposobljenosti odraslih, razvoju spodbud za večje povpraševanje po izobraževanju pri posameznikih in v podjetjih ter lokalnih okoljih, razvijanju delovnih in življenjskih razmer, v katerih bodo ljudje svoje znanje uporabljali , ga dopolnjevali in bogatili.

V mojem diplomskem delu se bom ukvarjala predvsem z analizo virov financiranja izobraževanja odraslih, saj je zmožnost financiranja izobraževanja eden najpomembnejših in odločilnejših dejavnikov, ki vplivajo na vključitev oziroma ne vključitev odraslih v izobraževanje.

Najprej bom navedla dejavnike, motive ter ovire vključevanja odraslih v izobraževanje, nato pa bom poskušala ugotoviti kateri so tisti viri, iz katerih se črpajo sredstva za plačilo izobraževalnih programov za odrasle v Sloveniji. Sledila bo analiza deležev posameznih virov financiranja izobraževanja odraslih glede na socio-demografske in socio-ekonomske značilnosti udeležencev izobraževanja, na koncu pa bom podala kratek pregled financiranja izobraževanja odraslih v treh tujih državah; v Nemčiji, Franciji in na Danskem.

V tej nalogi pričakujem, da bom po pozornem študiju teoretične literature in empiričnih virov lahko potrdila naslednji dve pričakovanji:

1) da država v največji meri pomaga pri financiranju izobraževanja odraslih tistim, za katere se pričakuje, da bi si težko plačali šolanje; slabo izobraženim, brezposelnim, tistim, ki opravljajo preprosta, slabo plačana dela. S tem bi jim omogočila pridobitev kvalitetnejše izobrazbe, ki je pravzaprav edini odgovor na izzive, ki jih prinaša globalizacija, informacijska družba in vključitev v EU.

2) da s stopnjo izobrazbe narašča pogostost financiranja izobraževanja s strani delodajalcev; moje predvidevanje je, da so organizacije v večji meri pripravljene plačevati izobraževanje bolj pomembnim kadrom (višji, vodilni) kot nižjim kadrom, ki so tako po mojem mnenju bolj prepuščeni lastnim virom financiranja.

2. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV IN KONCEPTOV

Po Unescovem priporočilu izraz *izobraževanje odraslih* označuje celoto organiziranih izobraževalnih procesov katere koli vsebine, stopnje in uporabljenih metod, bodisi formalno ali drugačno, bodisi da nadaljuje ali nadomešča začetno izobraževanje v šolah in univerzah, vključno z oblikami usposabljanja. V teh procesih odrasle osebe razvijajo svoje zmožnosti, bogatijo svoje znanje, izboljšujejo ali spreminjajo svojo strokovno ali poklicno usposobljenost, stališča in vedenja, da bi se lahko polnovredno osebno razvijale in sodelovale pri oblikovanju uravnoteženega in neodvisnega socialnega, gospodarskega in kulturnega razvoja (Jelenc in dr.1991:36).

Pojmi in koncepti v izobraževanju odraslih niso tako jasni in enoznačni kot so morda v izobraževanju otrok in mladine, zato je potrebna posebna opredelitev nekaterih pojmov in kategorij, ki se bodo pojavljali v nalogi.

Udeleženci izobraževanja odraslih so osebe, ki so po končanem začetnem izobraževanju prevzele nekatere nove družbene vloge, nato pa so se ponovno vključile v izobraževanje z namenom povečanja svojega znanja, informiranosti, spretnosti, razumevanja.

Sistem izobraževanja odraslih tvorijo(povzeto po Jelenc in dr. 1991):

- *formalno izobraževanje*. Zanj je značilno strogo določanje vpisnih in drugih pogojev, obvezna končna verifikacija znanja, ki je potrjena z izdajo javno veljavnega izkaza o pridobljeni stopnji izobrazbe ali kvalifikaciji. Za formalno izobraževanje je potreben zelo strukturiran program in organizirana izvedba; najpogosteje ga izvajajo šole, lahko pa tudi organizacije, ki izpolnjujejo pogoje za verifikacijo in ki so vpisani v razvid izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja
- *neformalno izobraževanje* je organizirana, namerna izobraževalna dejavnost, ki pa lahko poteka v zelo različnih oblikah, zanjo pa se ne določa niti vpisnih pogojev, niti načinov organiziranosti in končne verifikacije. To so predvsem krajše oblike izobraževanja (tečaji, seminarji, posveti, predavanja, ogledi, predstavitve, krožki...), ki služijo bodisi pridobivanju novega znanja bodisi izpopolnjevanju.

- oblike bolj ali manj vodenega samoizobraževanja in samostojnega učenja

Organizacije za izobraževanje odraslih

- šole in univerze s programi, ki vodijo do zaključnega spričevala ali diplome
- delavske (ljudske) univerze, ki ponujajo programe formalnega in neformalnega izobraževanja, strokovnega izobraževanja, programe usposabljanja in programe za poglobljanje znanja in obogatitev življenja
- izobraževalni centri, ki so ustanovljeni v različnih organizacijah
- Gospodarska zbornica s svojimi združenji
- sindikati in sindikalna združenja
- zasebne izobraževalne organizacije in podjetja
- strokovna združenja

Učno osebje je lahko:

- pretežno redno zaposleno (formalno izobraževanje)
- različni strokovnjaki, delovno razmerje ni pomembno (neformalno izobraževanje)
- neprofesionalno (učenje)

Nadzor nad izobraževanjem odraslih

Nadzor nad uresničevanjem zakonov, drugih predpisov in aktov, ki urejajo organizacijo, opravljanje izobraževanja odraslih in namensko porabi javnih sredstev, opravlja *inšpektoriat za šolstvo in šport* (www.mszs.si/slo/solstvo/odrasli.asp#financiranje, 27.5.2003).

Cilji izobraževanja odraslih

- spodbuja ustvarjalnost in je podlaga za inovativnost
- povečuje zaposlitvene možnosti posameznika in poveča njegovo poklicno, gospodarsko mobilnost
- omogoča množičnost izobraževanja, ki je pogoj za prehod h kvalitativnim spremembam
- vpliva na nastajanje novih znanj

- zadovoljuje zelo različne osebne interese ljudi, kar vpliva na kvaliteto življenja in na pospeševanje procesov demokratizacije
- razvija "družbo učenja"

3. ODRASLI V IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

V razvoju andragoške teorije in prakse sprva niso posvečali posebne pozornosti značilnostim procesa izobraževanja odraslih, ki ta proces ločujejo od procesa izobraževanja otrok in mladine. Nato pa se je vse bolj kazala potreba po upoštevanju številnih posebnosti andragoškega procesa, saj "*starost izobraževancev, njihov družbeni status in številne druge okolnosti*, med katerimi igra zlasti pomembno vlogo zaposlenost, gotovo vplivajo na celoten izobraževalni proces na poseben način, saj ima odrasel in zaposlen človek v tem procesu kot izobraževanec svojevrstno mesto" (Jereb 1989:28).

3.1 SOCIOLOŠKE IN EKONOMSKE OSNOVE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH

Po Jerebu (Jereb, 1989) je človek kot *družbeno bitje* proizvajalec in potrošnik materialnih, kulturnih dobrin in človek, ki o teh dobrinah odloča, z njimi upravlja in načrtuje ves njihov nadaljnji razvoj. Za takšne naloge ga mora pripravljati izobraževanje, pri čemer je jasno, da bi samo izobraževanje v mladosti ne bilo zadostno. Kakšno pa bo to izobraževanje, je odvisno od njegovih potreb, potreb njegove okolja in možnosti, ki jih pri tem ima. Od znanja, ki si ga človek pridobi z izobraževanjem, je odvisna njegova uspešnost pri delu, v poklicu, pri družbenopolitičnem delu, v kulturnem življenju.

Ko obravnavamo izobraževanje odraslih s stališča njegove *ekonomske vrednosti*, imamo pri tem v mislih predvsem njegove vplive na povečevanje produktivnosti dela, na boljšo organizacijo dela, na boljšo izkoriščenost delovnih sredstev in delovnega časa, na večjo kakovost dela, zmanjševanje nesreč pri delu, boljše razumevanje procesov dela...

Če velja, da je izobraževanje mladine razmeroma dolgoročna investicija, potem tega za izobraževanje odraslih ne moremo sprejeti, saj izobraževanje odraslih v današnjih razmerah zaradi hitro napredujoče tehnologije ni le kratkoročno, ampak tudi tvegano vlaganje.

Kadar pa je izobraževanje odraslih posledica dobro raziskanih izobraževalnih potreb, je s pravilno pripravo programa ter z ustrezno organizacijo in izvedbo *investicija*, ki hitro pokaže svojo vrednost v večji in boljši produkciji (Jereb, 1989:29).

3.2 VPLIV ZAPOSLOTITVE NA IZOBRAŽEVANJE

Po mnenju Jereba (1989:30) gotovo sodijo med najbolj pomembne dejavnike, ki vplivajo na vključevanje odraslih v izobraževanje, *delovne obveznosti* iz njihove zaposlitve. Zaposlitev lahko sili ali pa odvrča od izobraževanja; človek ve, da se mora vključiti vanj, če hoče pri svojem delu napredovati, a se po drugi strani boji, da mu bodo vsakodnevne delovne obveznosti preveč oteževale učenje.

Če izobraževanca njegova zaposlitev in delovna organizacija spodbujata k izobraževanju in mu to omogočita z materialno pomočjo in ustreznim delovnim časom, zaposleni gotovo lažje in hitreje napredujejo v izobraževalnem procesu.

3.3 MOTIVI, INTERESI IN ODNOS ODRASLIH DO IZOBRAŽEVANJA

Odrasli se v izobraževalni proces vključijo z določenimi *motivi*; če so motivi za odrasle važni, vredni in trajni, je to pravzaprav že precejšnje zagotovilo, da bodo pri izobraževanju tudi uspešni.

Ko gre za motive sodobnega, odraslega človeka, jih lahko razdelimo v tri skupine: v prvo bi šteli tiste, ki jih porajajo *potrebe poklicnega dela*, v drugo skupino tiste, ki nastajajo zaradi *potrebe po sodelovanju v družbenopolitičnem življenju*, v tretjo skupino pa bi spadali motivi, ki jih porajajo še druge *potrebe odraslega človeka* (Jereb,1989:32).

Eden od pogojev uspeha v izobraževanju je *interes* odraslega. Če človeka nekaj zanima, mu to povečuje pazljivost, dojemanje in razumevanje sta hitrejša, njegovo pomnenje pa boljše in lažje. Zainteresiran človek lažje sledi pouku in v izobraževalnem procesu rad aktivno sodeluje.

Iz zavestnega *odnosa* odraslih do izobraževanja izhaja dvoje značilnosti: želja po kar najbolj samostojnem obravnavanju problemov ter prizadevanje po aktivnem sodelovanju v izobraževalnem procesu. Obe značilnosti sta za izobraževalne rezultate zelo pomembni in ju moramo znati pri izobraževancih razvijati in spodbujati.

3.4 NAČELA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH

- *načelo demokratičnosti*

omogočajo ga osebna zrelost izobraževancev, njihove izkušnje, odnos do dela in učenja. Skupino in posameznika moramo jemati kot sodelavce, ki imajo pravico in možnost, da razpravljajo o organizaciji, vsebini in metodah učenja.

- *načelo prostovoljnosti*

odrasli se za izobraževanje načeloma odločajo prostovoljno; njihova odločitev izhaja iz nujnosti, da morajo slediti razvoju, iz zavesti, da jim bo znanje pomagalo pri poklicnem in osebnem življenju.

- *načelo integrativnosti*

Včasih zunanji pritiski vplivajo na vključitev v izobraževanje, vendar pa to ni dovolj, razen če se zunanja nujnost ne spremeni v njihovo lastno potrebo (princip integrativnosti). Zato je zelo pomembno, da krepimo motivacijo izobraževancev tudi v samem procesu izobraževanja predvsem s kvaliteto, vsebinsko in metodično prilagojenostjo izobraževanja; s spodbujanjem, svetovanjem in mentorsko pomočjo ob morebitnih krizah, začetni neuspešnosti ali dvomih (povzeto po Jereb, 1989:35,36).

4. IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V SLOVENIJI

Prehod iz enostrankarskega sistema v sistem parlamentarne demokracije, iz državno planskega gospodarstva v tržno, osamosvojitve in procesi privatizacije so spremenili položaj in vrednotenje izobraževanja odraslih v Sloveniji.

Te spremembe so imele za posledico veliko naraščanje brezposelnosti, negotovost zaposlenih, ki se kaže v povečanem deležu zaposlenih, ki iščejo drugo delo zaradi ogroženosti ali prehodnosti obstoječe zaposlitve, znižanje stopnje aktivnosti prebivalcev, sprejetje ukrepov za zagotavljanje mehkejših prehodov na različnih področjih (npr. predčasno upokojevanje), povečanje vpisnih mest v sekundarnem in terciarnem izobraževanju in drugo (Drofenik in dr.1998).

Tako se pojavlja vse več dejavnikov, ki povečujejo potrebe po izobraževanju odraslih:

- *večanje strukturne brezposelnosti* vodi v izključenost iz proizvodnega sistema, to pa povzroča pomanjkanje ali omejevanje dostopnosti do nekaterih javnih programov; to velja predvsem v izobraževanju in zdravstvu
- *nizka povprečna tehnološka stopnja proizvodov in procesov*, kar pomeni, da morajo slovenska podjetja tehnološko, inovacijsko in kvalitativno izboljšati polovico do dve tretjini izvoznih programov, torej uporabiti pri izdelkih in storitvah več znanja
- *informacijske in telekomunikacijske tehnologije* prinašajo novo industrijsko revolucijo; pojavi se zahteva po iniciativnosti in sposobnosti prilagajanja, uporabi informacijske tehnologije za usklajevanje po komunikacijskih omrežjih
- *nove tehnologije povečujejo negotovost vseh ljudi, posamezne skupine pa izključujejo*; med njimi so seveda neizobraženi in neusposobljeni

4.1. VLOGA DRŽAVE IN OBČIN

Ko je Slovenija postala neodvisna država se je soočila s problemom neprimerne in ne dovolj izobražene delovne sile, takšna situacija pa je povzročila precejšnje vznemirjenje, saj je pomenila v razmerah konkurenčnosti na evropskem trgu precejšen zaostanek. V zavedanju, da bo Slovenija brez potrebnih sprememb obstala nekje ob strani v evropskem prostoru, so bili leta 1990 sprejeti nekateri ukrepi, ki so pomenili izhodišče za strategijo in sistem izobraževanja odraslih. Ministrstvo za delo je prvo spoznalo potrebo po razvoju izobraževanja odraslih, saj so bili prav neizobraženi in tisti s pomanjkljivim znanjem prvi, ki so postali brezposelni in tako je financiralo raziskovalni projekt, katerega naloga je bila preučitev strokovnega izobraževanja in usposabljanja odraslih ter v tem okviru izobraževanje in usposabljanje nezaposlenih.

Ministrstvo za šolstvo in šport je ustanovilo prvi nacionalni center za izobraževanje odraslih, ki se imenuje Andragoški center Slovenije, ki naj bi zadovoljeval vlado s potrebnim raziskovalnim delom glede izobraževanja odraslih ter razširjal in uveljavljal izobraževanje odraslih v Sloveniji. Ostali projekta tega centra se nanašajo na sistem in organiziranost, ugotavljanje in spremljanje ter načrtovanje potreb po izobraževanju odraslih, oblike, metode in razvoj le tega (Mohorčič Špolar v Jug- Poggeler 1996: 226-227).

Če lahko govorimo o upravljanju izobraževanja odraslih s strani države, pa tega ne moremo trditi za lokalno raven, saj družbeno organiziranega upravljanja na tej ravni v Sloveniji sploh

ni. Občine niti po zakonih niti po drugih sistemskih ukrepih politike (uprava, omrežje, financiranje) nimajo do izobraževanja odraslih nobenih obveznosti ali pristojnosti. Kot ugotavlja Jelenc (Jelenc v Pečar 2000:100), pa je za države z izoblikovano nacionalno politiko izobraževanja odraslih najbolj značilno prav to, da sistem najbolj intenzivno deluje prav na lokalni ravni; le ta zagotavlja možnosti ugotavljanja in zadovoljevanja potreb izobraževanja odraslih.

Rezultati ankete, ki jo je leta 1992 opravil Andragoški center Slovenije so pokazali, da skoraj 70% občin ne spodbuja izobraževanja odraslih, saj je imelo le 25% občin določenega strokovnega delavca, ki se je ukvarjal z izobraževanjem odraslih (Drofenik in dr. 1998:39). To pomeni, da ostajajo številni ukrepi za pospeševanje izobraževanja odraslih na državni ravni manj učinkoviti, saj so usmerjeni centralistično, brez sodelovanja lokalnih oblasti. Seveda najdemo med občinami izjeme, vendar so te bolj posledica osebne prepričanosti posameznikov, kot pa načrtovanega urejanja izobraževanja odraslih.

Vlogo občine so večinoma prevzele enote Republiškega zavoda za zaposlovanje s spodbujanjem krajših oblik izobraževanja, ki vodijo v zaposlitev ali samozaposlitev. To pa seveda nikakor ni dovolj in je lahko učinkovito le v združbi z drugimi projekti lokalnega razvoja, ki aktivirajo ljudi za lokalni razvoj.

4.2. DEJAVNIKI VKLJUČEVANJA ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI

V nadaljevanju bom opisala značilnosti vključenosti odraslih v izobraževanje v Sloveniji v povezavi z njihovimi demografskimi in socialno- ekonomskimi značilnostmi. Opis temelji na podatkih, ki so bili zbrani z nacionalno raziskavo o pismenosti in udeležbo v izobraževanju odraslih, ki jo je leta 1998 izvedel Andragoški inštitut Slovenije.

Analize te raziskave so namreč pokazale, da se določeni vzorci vključenosti odraslih v izobraževanje ponavljajo in da so nekateri dejavniki , ki vplivajo na to stanje in pa trende, kar konsistentni.

4.2.1 Demografski dejavniki in izobrazba

Spol. - Analize kažejo, da v Sloveniji ni večjih razlik v intenzivnosti izobraževalne aktivnosti med moškimi in ženskami; med moškimi je glede na ženske nekoliko večja dejanska vključenost v izobraževanje, manjša pa morebitna vključenost v izobraževanje, delež nedejavnih pa je med obojimi enak. Lahko pa omenim, da je analiza med regijami pokazala, da je nasprotno od povprečja za Slovenijo med ženskami delež dejavnih večji kot pri moških le v Savinjski in Zasavski regiji.

Starost. - Do 40. leta delež vključenih v izobraževanje raste, potem pa začne upadati. Čim starejši so ljudje, manj se izobražujejo, med temi pa prevladujejo ljudje med 50 in 60 leti starosti.

Po besedah Pečjaka (Pečjak v Pečar, 2000:105), na zvezo med starostjo in izobraževanjem vplivajo mnogi notranji in zunanji dejavniki. Med prve lahko uvrstimo upadanje sposobnosti, večji vpliv prejšnjih navad in rutine ter pomanjkanje motivacije, v drugo skupino pa štejemo objektivne možnosti za delo in izobraževanje.

Analiza po regijah nakazuje širok vpliv starosti na vključenost v izobraževanje, saj je v nekaterih regijah, kjer je pojav staranja prebivalstva (izražen z indeksom staranja prebivalstva, ki je statistično merilo razmerja med številom starega in mladega prebivalstva) močnejši kot v povprečju v državi, to dejstvo gotovo eden od dejavnikov nižje splošne vključenosti v izobraževanje od povprečja za državo. To velja za naslednja področja:

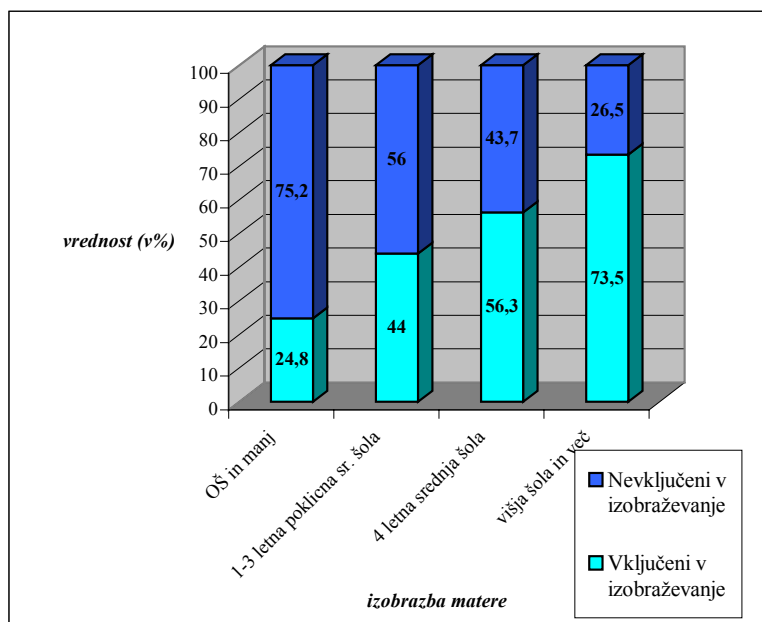
Pomurska, Zasavska, Goriška, Notranjsko-kraško (Bevc in dr. 2001).

Izobrazba. - Kaže se močna povezanost izobraževalne aktivnosti odraslih v izobraževanju z samo izobraženostjo prebivalcev na ravni države in na ravni posameznih regij. Tako se z naraščanjem števila let dokončane izobrazbe povečuje vključenost odraslih v izobraževanje. Tudi podatki iz drugih držav opozarjajo, da izobraževalne možnosti, ki so namenjene odraslim, izrabljajo predvsem bolj izobraženi. To pa lahko vodi v nevarnost, da se razlike med slabše in bolj izobraženimi z leti ne zmanjšujejo, temveč povečujejo, pa naj izobrazbo merimo z vrsto pridobljenega spričevala, z leti šolanja ali na kakšen drugačen, družbeno dogovorjen način (Ivančič v Špolar, 1999:10).

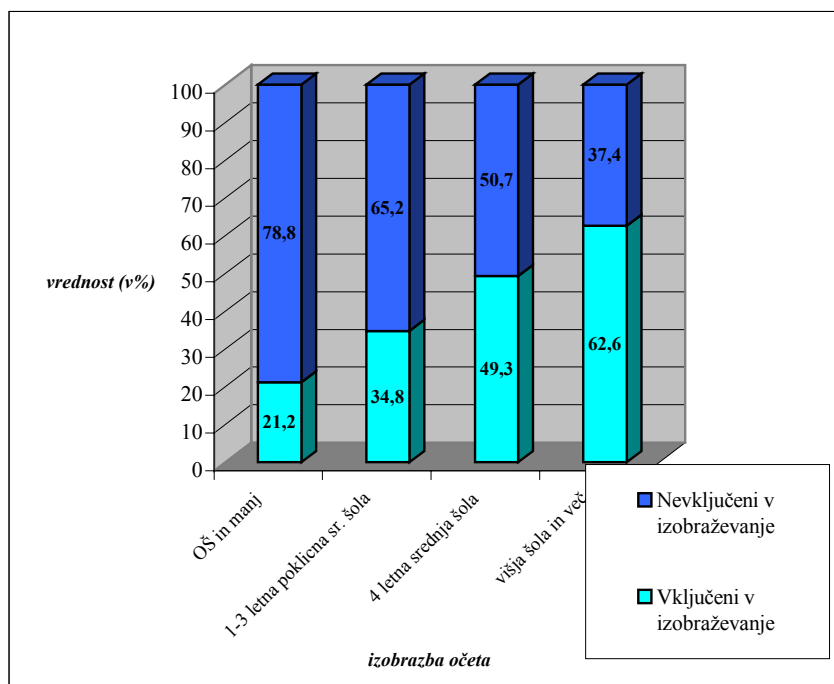
Dosežena izobrazba staršev. - Na nižjo/višjo vključenost odraslih v izobraževanje vpliva tudi dosežena izobrazba staršev. Analiza podatkov je pokazala zanimiv in sociološko pomemben rezultat ; izobrazba matere ima močnejši vpliv na vključenost odraslih v izobraževanje kot pa izobrazba očeta. Čim višja je stopnja izobrazba matere, tem večja je možnost, da se bodo odrasli otroci vključevali v izobraževanje.

GRAF 4.1 : Vključenost prebivalcev v starosti 16-65 let (brez dijakov in rednih študentov) v izobraževanje v Sloveniji v letu 1998 glede na izobrazbo staršev (struktura prebivalcev - %)

- Izobrazba matere**

- Izobrazba očeta**

Vir: Bevc in dr. : Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, 2001, str.87

4.2.2. Socialno- ekonomski dejavniki

Zaposlitveni položaj.- se kaže kot pomemben dejavnik udeležbe odraslih v izobraževanju, saj se jih največ izobražuje med samozaposlenimi in zaposlenimi, najmanj pa med upokojenci.

Tako Bevc in dr. (2001: 87) ugotavljajo, da se :

~ med zaposlenimi se jih izobražuje okoli 40%; analiza po regijah je v primeru regij z najvišjim ali najnižjim deležem izobraževancev pokazala povezanost obsega izobraževanja zaposlenih z evidentirano celotno ponudbo za izobraževanje odraslih; torej je v regijah z največjo ponudbo izvajalcev in izobraževalnih programov za odrasle tudi največ udeležencev (Osrednjeslovenska, Gorenjska), najmanj pa je izobraževancev v Pomurski, Spodnjeposavski in Zasavski regiji, kjer je tudi ponudba izvajalcev najmanjša.

~ med samozaposlenimi se jih izobražuje 46%, med regijami pa se ta delež precej razlikuje

~ med brezposelnimi se jih izobražuje le 16% , v nekaterih regijah pa je opaziti, da se ti sploh ne vključujejo v izobraževanje

~ med kategorijami prebivalstva zunaj trga dela pa se jih izobražuje še bistveno manj- kmetovalci 14%, osebe, ki so vključene v domačo dejavnost kot gospodinje okoli 11%, upokojenci 6%; v tej širši kategoriji prebivalcev je med regijami precej poenoten delež tistih, ki se ne želijo izobraževati (za Slovenijo znaša ta delež pri gospodinjah okoli 64%, pri kmetovalcih približno 67%, pri upokojencih pa 94%).

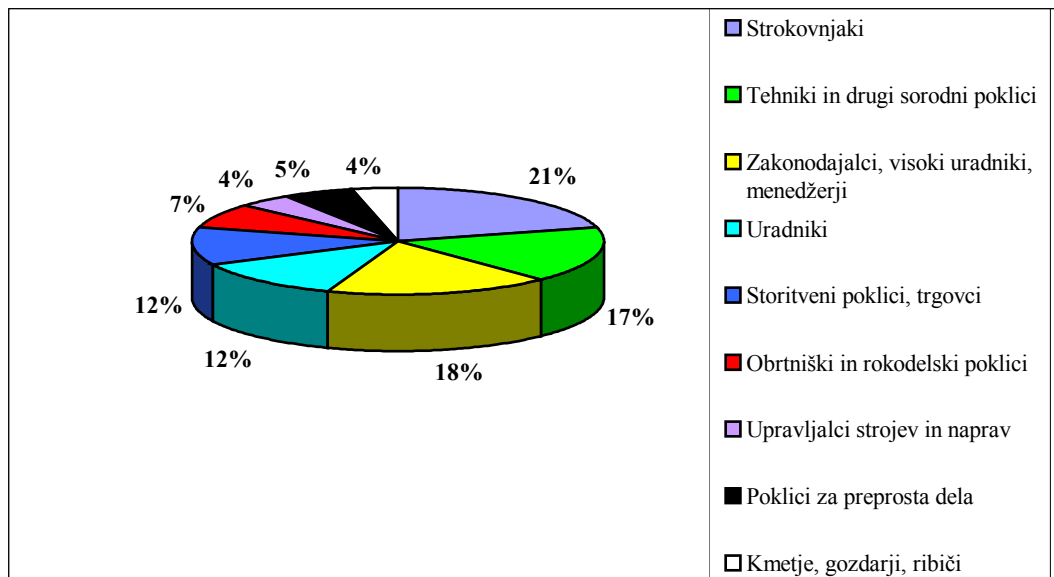
Položaj pri delu in poklic. - V največjem obsegu se izobražujejo zaposleni na vodilnih in vodstvenih položajih (57%). Sledijo jim samozaposleni, zaposleni z omejenimi pooblastili nadzora in upravljanja, tisti brez pooblastil pa se v bistveno manjši meri odločajo za izobraževanje.

Zahtevnejši poklici, ki temeljijo na večjem obsegu znanja in spretnosti, ponujajo možnosti za nenehno povečevanje dohodkov in uspešno kariero, vse to pa spodbuja načrtovanje učne dejavnosti v prihodnosti, usposabljanje in izpopolnjevanje, da bi zadostili zahtevam poklicev z višjim statusom; številne službe belih ovratnikov nudijo tudi dovolj velike dohodke za finančno vlaganje v izobraževanje.

Na drugi strani pa manj zahtevni poklici nudijo manjše možnosti za napredovanje in namenjajo manj denarja za izobraževalne dejavnosti, zato imajo zaposleni manj nadzora nad prihodnostjo in manj dohodkov za izobraževalne investicije. V skladu s tem položajem so njihove ambicije ter pričakovanja nižja, pri njih se čuti pomanjkanje znanja in vrednot, ki so pogoj za doseganje visoko izobraževalnih ciljev in učnih dosežkov (Mirčeva v Pečar, 2000: 103).

GRAF 4.2 : Poklicna struktura zaposlenih, ki so udeleženi v dopolnilno izobraževanje in usposabljanje, Slovenija, 1998

Vir: Bevc in dr. : Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, 2001, str. 88

4.3. MOTIVI ODRASLIH TER PREDLAGATELJI IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V SLOVENIJI

4.3.1. Motivi za izobraževanje

Kot sem že omenila, se odrasli na splošno vključujejo v izobraževanje iz različnih razlogov; nekateri si želijo pridobiti novo znanje, drugi se udeležujejo izobraževanja zaradi možnosti druženja ali zaradi pridobitve izobrazbe itd.

Odkrivanje motivov za izobraževanje je pomemben element v procesu načrtovanja in izvedbe izobraževanja. V okviru že omenjene raziskave Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju so ugotovili, da se odrasli pri nas odločajo za izobraževanje najpogosteje zaradi:

- pridobitve novega znanja
- uspešnosti pri delu, stroki
- izboljšanja izobrazbene ravni
- zahtev delodajalca

Iz spodnje preglednice lahko razberemo, da pri nas prevladujejo poklicni motivi.

PREGLEDNICA 4.1 : Motivi za izobraževanje v Sloveniji v letu 1998- struktura (%)

<i>Vrsta motiva</i>	<i>%</i>
Pridobitev novega znanja	24.6
Uspešnost pri delu, stroki	19.9
Zahteve delodajalca	16.3
Izboljšanje izobrazbene ravni- doseg višje stopnje izobrazbe	9.7
Veselje do učenja ali izobraževanja	9.4
Izboljšanje svojega položaja	6.7
Večja uspešnost, uveljavitev v družbi	5.1
Možnost zaposlitve ali prezaposlitve	3.7
Družabni stiki	3.3
Drugo	1.2

Vir: Raziskava pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju, Andragoški center Slovenije, 1998 v Bevc in dr., 2001:92

4.3.2. Pobudnik izobraževanja odraslih v Sloveniji

Udeležba v izobraževanju ni le posledica neke notranje želje po dodatnem znanju, temveč je tudi rezultat zunanjih spodbud.

Ob koncu 90. let so se pri nas odrasli izobraževali najpogosteje na lastno pobudo in na predlog delodajalca (zlasti v Dolenjski, Spodnjeposavski in Zasavski regiji). Nato si najpogosteje sledijo "spodbude" iz zakonskih in poklicnih zahtev (pomemben razlog zlasti v Pomurski regiji), prijatelji in družini, izobraževanje zaradi zahtev kolektivne pogodbe, sodelavci (drugi zaposleni), sindikat oziroma poklicna organizacija in zavod za zaposlovanje.

4.3.3. Ovire pri vključevanju odraslih v izobraževanje v Sloveniji

Iskanje razlogov za neudeležbo odraslih v izobraževanju poteka preko ugotavljanja ovir vključevanja v izobraževanje. Ovire se najpogosteje delijo na notranje in zunanje, lahko pa jih razdelimo tudi v tri skupine: situacijske, dispozicijske ter institucionalno/organizacijske (Belanger, Tuijman, 1997; Belanger, Valdivelso, 1997 v Radovan, 2001:40).

Situacijske ovire izhajajo iz posameznikovega trenutnega položaja (npr. pomanjkanje časa, oddaljenost od kraja izobraževanja, družinske obveznosti...).

Dispozicijske ovire se povezujejo s psiho-socialnimi značilnostmi posameznika, kot je npr. samopodoba, motivacija, posameznikove sposobnosti itd.

Institucionalne/organizacijske ovire pa so tiste, ki zadevajo izobraževalno ponudbo (visoka cena izobraževanja, neustrezni programi...).

V Sloveniji so bile med zgoraj navedenimi ovirami najpomembnejše situacijske ovire, sledile so organizacijske, najmanj pa je bilo dispozicijskih ovir. Situacijske ovire so bolj izrazite pri izobraževanju, ki je povezano z delom, med njimi pa prevladujejo tiste, ki so povezane s pomanjkanjem časa. Glavne ovire so prevelika splošna zaposlenost, pomanjkanje časa, prevelika zaposlenost na delovnem mestu, družinske obveznosti, ter časovna neprimernost izobraževanja (Bevc in dr. 2001).

Analiza ovir glede na socialno-demografske in ekonomske značilnosti udeležencev izobraževanja odraslih v Sloveniji pa kaže naslednje:

- *Spol*: pomanjkanje časa in prevelika zaposlenost na delovnem mestu sta velika ovira za moške kot za ženske, le tem pa uresničitev želje po izobraževanju najbolj preprečujejo slaba ponudba izobraževanja, družinske obveznosti in denarne omejitve.
- *Starost*: pomanjkanje časa za izobraževanje je glavna ovira pri najstarejših in najmlajših udeležencih, pri slednjih so denarne težave dosti večja ovira kot pri starejših, kar pa je tudi povsem pričakovano.
- *Izobrazba*: manj izobraženi se srečujejo predvsem z denarnimi ovirami in slabo ponudbo izobraževanja, denarne ovire pa se s stopnjo izobrazbe zmanjšujejo; pri bolj izobraženih sta ključni oviri pomanjkanje časa in prevelika zaposlenost
- *Zaposlitveni položaj*: višja izobrazba praviloma vodi k zahtevnejši zaposlitvi, zato so ovire glede na zaposlitveni položaj tesno povezane z ovirami glede na izobrazbo.

S pomanjkanjem časa in preveliko zaposlenostjo imajo največ težav predvsem samozaposleni, med zaposlenimi pa zlasti tisti, ki zasedajo vodilna delovna mesta; za te so denarne ovire glede na druge skupine prebivalcev, manjše.

Povzamemo lahko, da obstajajo razlike v možnostih vključitve odraslih v izobraževanje glede na njihove demografske in socio-ekonomske značilnosti. Največ možnosti za vključitev v izobraževanje imajo praviloma tisti, ki so mlajši, imajo višjo izobrazbo in so zaposleni na zahtevnejših delovnih mestih.

5. VIRI FINANCIRANJA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V SLOVENIJI

Zmožnost financiranja izobraževanja je eden od odločilnih dejavnikov, ki posameznika motivira za vključitev v izobraževalni program, torej je zanj pomembno, ali je sposoben izobraževanje plačati sam oziroma ima možnost, da mu ga plača kdo drug.

Sredstva za financiranje izobraževanje odraslih se lahko zagotavljajo iz različnih virov:

- iz državnega proračuna
- iz proračunov lokalnih skupnosti
- iz skladov za izobraževanje odraslih
- iz sredstev delodajalcev
- iz donacij, dotacij in daril
- iz prispevkov udeležencev izobraževanja samih

Sredstva, ki jih država namenja za financiranje izobraževanja odraslih, so lahko zagotovljena le na podlagi javnega razpisa, o tem, za katere namene in koliko sredstev bo zagotovljenih v državnem proračunu za dalj časa razpravlja in odloči državni zbor ob sprejetju *nacionalnega programa izobraževanja odraslih*, za posamezno proračunsko leto pa vlada, ki tudi določi letni program izobraževanja odraslih. Vlada mora za predlog nacionalnega programa in določitev letnega programa pridobiti mnenje Strokovnega sveta RS za izobraževanje odraslih.

V okvir izobraževanja odraslih, ki se v celoti financira z javnimi sredstvi in zato od udeležencev ni mogoče pričakovati njihovega prispevka za kritje stroškov, spada izpeljava programa osnovne šole za odrasle, kar je zagotovljeno z zakonom ali drugim predpisom ter izobraževanje brezposelnih oseb, izobraževanje po programih "Usposabljanje za življenjsko uspešnost" in "Projektno učenje mladih", ki je zagotovljeno z letnim programom.

V okviru Raziskave Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju, ki je bila leta 1998 izvedena na Andragoškem inštitutu Slovenije je bilo ugotovljeno, da "po zbranih podatkih v Sloveniji krijejo stroške izobraževanja odraslih v 67% delodajalci, v 19% država, v 25% sami udeleženci, drugi viri financiranja (sindikati, brezplačno izobraževanje...) pa dosegajo 16% (Radovan 2001:40).

V nadaljevanju bom nekoliko bolj podrobno opisala financiranje treh glavnih virov: države, delodajalcev in posameznikov.

5.1. DRŽAVNI IZDATKI ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V SLOVENIJI

Po Ustavi SR Slovenije iz leta 1974 so zakoni, ki so po tem letu urejali vzgojo in izobraževanje v Sloveniji načelno izenačili izobraževanje odraslih z izobraževanjem otrok in mladine; za obe področji so denar zagotavljali s svobodno menjavo dela v izobraževalnih skupnostih. S tem pa se je izobraževanje odraslih znašlo v podrejenem položaju, saj se izobraževalne skupnosti, zadolžene za izobraževanje odraslih, niso znale ustrezno organizirati in vse je bilo prepuščeno neposrednemu dogovarjanju med uporabniki in izvajalci izobraževalnih storitev. Iz javnih sredstev se je tako v osemdesetih letih tako financiral zelo majhen delež izobraževanja odraslih v Sloveniji in sicer:

- izobraževanje odraslih za pridobitev oziroma dopolnitev manjkajoče osnovnošolske izobrazbe
- programi usmerjenega izobraževanja po odločitvah posebnih izobraževalnih skupnosti ali Izobraževalne skupnosti Slovenije
- nekatere posamezne naloge skupnega pomena, ki so bile predvidene v finančnem načrtu Izobraževalne skupnosti Slovenije

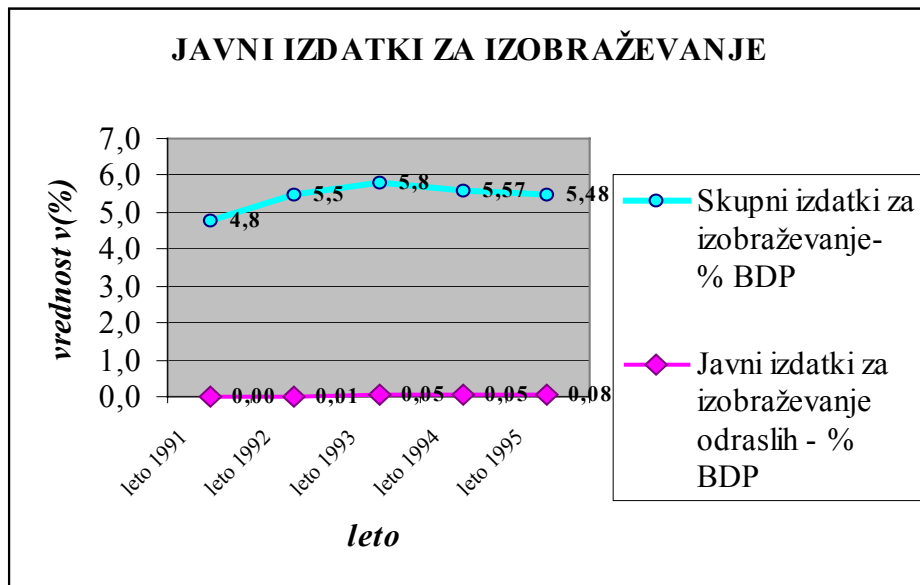
(Jelenc in dr. : 1991).

Od leta 1980 do 1990 sta torej potekala načrtovanje in razdeljevanje denarja za izobraževanje odraslih po republiških in občinskih samoupravnih interesnih skupnostih brez posredovanja države, ko pa so bile 1989 odpravljene samoupravne interesne skupnosti, je njihovo vlogo prevzela država. Zdaj poteka financiranje izobraževanja preko proračuna na državni ravni in državnih skladov.

Od leta 1991 je v državnem proračunu samostojna postavka "izobraževanje odraslih", s katero upravlja sektor za izobraževanje odraslih v ministrstvu za šolstvo in šport in je namenjena za financiranje izobraževalnih programov za odrasle, za javno mrežo izobraževalnih institucij in za razvojno, svetovalno informacijsko in raziskovalno infrastrukturo(Drogenik in dr. 1998).

Gospodarska kriza in sistemske spremembe so povzročile zmanjševanje deleža javnih sredstev za izobraževanje, nato pa ugotovimo, da je v nasprotju z deležem javnih sredstev za izobraževanje odraslih, delež vseh sredstev po letu 1986 začel hitro naraščati in leta 1995 dosegel skoraj 6%; s tem deležem se je Slovenija uvrstila med razvite države.

GRAF 5.3 :Javni izdatki za izobraževanje

Vir: Drogenik in dr. 1998 : 37

Iz zgornjega grafa razberemo, da so sredstva, namenjena za izobraževanje odraslih sicer hitro naraščala, vendar pa je bilo teh sredstev v primerjavi s skupnimi izdatki za izobraževanje, malo. Z deležem 0.08% BDP v letu 1995 je bila Slovenija med državami, ki dajejo za izobraževanje odraslih najmanj, saj so v večini držav za to namenjali od 0.3 do 1% BDP.

Država sofinancira osnovnošolsko izobraževanje odraslih, od študijskega leta 1998/1999 dalje pa tudi zelo velikodušno podiplomsko izobraževanje, ne financira pa dodiplomskega izobraževanja odraslih, oziroma izrednega študija, prav tako pa sistematično ne financira srednjega izobraževanja odraslih, pri čemer ni vključeno izobraževanje brezposelnih.

(Bevc in dr. : 2001)

Kot je že bilo rečeno, je v razvitih državah financiranje izobraževanja odraslih iz javnih sredstev prisotno v bistveno večji meri, saj so v Sloveniji ti izdatki 10- do 15-krat manjši kot v večini drugih držav. Tako nizek delež kot Slovenija so imele med evropskimi državami predvsem nekatere gospodarsko šibkejšje države (Turčija, Grčija), sicer pa gospodarsko in/ali kulturno manj razvite države v svetu (Paragvaj, Urugvaj).

5.2. IZDATKI S STRANI PODJETIJ

Podjetja prispevajo k sofinanciranju izobraževanja odraslih na dva načina in sicer:

- 1) izvajajo programe za izobraževanje svojih delavcev z lastnimi ali najetimi zmogljivostmi za izobraževanje (oprema, osebje, programi)
- 2) financirajo izobraževanje svojih delavcev

Poleg tega imajo nekatera podjetja sklade, v katere se zlivajo sredstva, ki jih porabijo za zavarovanje izobraževanja delavcev (plačilo izobraževalnega dopusta), za zavarovanje pred nezaposlenostjo (plačilo usposabljanja ali preusposabljanja), ter za raziskave in razvoj izobraževanja odraslih.

Druge možnosti, s katerimi podjetja prispevajo k sofinanciranju izobraževanju odraslih pa so pridobivanje subvencij, dotacij za izobraževanje odraslih, ki jih daje država za spodbujanje izobraževanja, lahko neposredno financirajo ali sofinancirajo izobraževanje svojih delavcev ter financirajo izobraževalne programe panožnih ali strokovnih združenj(Jelenc in dr.: 1991). Naložbe podjetij v izobraževanje zaposlenih so nekajkrat večje od naložb države v izobraževanje odraslih, po podatkih za leto 1995 so bile te naložbe kar štirikrat višje (Bevc in dr. : 2001). Za konkretno predstavo lahko povemo, da so te naložbe v letu 1995 znašale skupaj kar 7550 milijonov tolarjev, oziroma 0.34% BDP, na zaposlenega pa blizu 12000 tolarjev (Bevc, 1998:58).

Poglejmo primer vlaganja v izobraževanje zaposlenih s strani 30 podjetij iz leta 1997:

- 6% podjetij je vložilo več kot 1% oz. 1.5% bruto plače
- 25% podjetij je vložilo do 0.1 %
- 16% je vložilo od 0.1%- 0.2%
- 28% podjetij je vložilo od 0.2% do 0.29%
- 18% podjetij (3 krat po 6%) je vložilo od 0.3 do 0.4% oziroma 0.4% do 0.5% oziroma 0.5% do 1.0% bruto plače
- 6% podjetij pa ni moglo ugotoviti koliko je znašal njihov delež vlaganj

Skoraj 60% podjetij je navedlo, da načrtujejo več vlaganj v naslednjih desetih letih (Drofjenik in dr. :1998).

Zanimiv pa je tudi pogled na izdatke podjetij za izobraževanje po slovenskih regijah. Najnižji izdatki so bili v Savinjski regiji, sledita Goriška in Zasavska regija, največ pa so za izobraževanje namenila podjetja v Spodnjeposavski regiji (preglednica 5.2).

PREGLEDNICA 5.2 : Povprečni izdatki podjetij v Sloveniji(1997) za izobraževanje zaposlenih po statističnih regijah (1996)- izdatki na zaposlenega

Regija	Izdatki na zaposlenega (\$)
SLOVENIJA-1997	154
<i>Primerjava regij s povprečjem za SLO-1996</i>	
Spodnjeposavska	160
Osrednjeslovenska	147
Gorenjska	118
Dolenjska	117
Notranjsko-kraška	109
Obalno-kraška	92
Koroška	82
Podravska	81
Pomurska	72
Zasavska	63
Goriška	63
Savinjska	40

Vir: Bevc in dr.: 2001: 113

" V okviru industrije so povprečni izdatki podjetij za izobraževanje (na zaposlenega) največji v kemični industriji, v tem okviru pa v proizvodnji farmacevtskih preparatov, ki ima tudi precej nadpovprečno izobražene delavce in dosega relativno (glede na druge industrijske proizvodnje) visoko dodano vrednost na zaposlenega." (Bevc in dr. 2001:112)

V naslednji preglednici pa predstavljam razloge, ki so jih navedla podjetja za neizvajanje programov za izobraževanje in usposabljanje; torej ne vlagajo nikakršnih sredstev v dvigovanje izobrazbene strukture svojih zaposlenih. Največ jih je navedlo prepričanje, da zaposlujejo ljudi, ki že imajo ustrezna znanja oziroma da njihove sposobnosti in veščine ustrezajo njihovim potrebam.

PREGLEDNICA 5.3 : Razlogi za neizvajanje izobraževanja in usposabljanja v podjetjih, Slovenija 1999

<i>Razlogi za neizvajanje izobraževanja v letu 1999</i>	<i>Število podjetij</i>
Zaposlujemo ljudi s potrebnimi znanji	1656
Obstoječe veščine ustrezajo potrebam podjetja	1651
Drugo	783
Začetno izobraževanje (vajeništvo...) zadošča	707
Stroški izobraževanja so previsoki	622
Zaposleni nimajo časa za izobraževanje	415
Težko je oceniti potrebe po izobraževanju	308
Nedavno smo namenili sredstva za izob.	47

Vir: Statistične informacije, Ljubljana, Statistični urad R Slovenije, št. 83/2002

5.3. IZDATKI POSAMEZNIKA ZA IZOBRAŽEVANJE

Ko razpravljamo o prispevku posameznika k njegovemu izobraževanju moramo posebej opozoriti na dejstvo, da je njegov prispevek mnogo večji kot samo izdatek za izpeljavo programa v izobraževalni ustanovi, saj je potrebno upoštevati še mnogo drugih izdatkov: stroški za prevoz, bivanje, prehrano, učni pripomočki, ob tem pa ne smemo pozabiti na to, da je lahko udeleženec za čas svojega izobraževanja tudi ob prejetje osebnega dohodka, saj mu čas ne dovoljuje, da bi ob izobraževanju še redno hodil na delo.

Kolikor bolj je razvit sistem javnega financiranja preko podjetij in države, toliko manjši je neposreden prispevek posameznika za izobraževanje; v mnogih razvitih državah posamezniku sploh ni potrebno plačevati lastnega denarja inštitucijam, ki izvajajo programe za pridobitev nekaterih stopenj izobrazbe (npr. poklicne), pogosto pa so lastni prispevki zelo majhni ali le simbolični.

Razvit sistem financiranja izobraževanja odraslih pa ima tudi številne druge možnosti za spodbujanje posameznikov za izobraževanje. Te možnosti so štipendiranje, plačane šolnine, posojila pod ugodnimi pogoji, davčne olajšave in drugo (Jelenc in dr. 1991:190).

5.3.1. Individualni izobraževalni izračun

Kot pravi Beltram (Beltram, 2001), je eden od ukrepov, s katerimi bi lahko spodbudili večje povpraševanje po izobraževanju med odraslimi , vlaganju v izobraževanje med posamezniki ter povečali vlogo izobraževalne ponudbe pri spodbujanju potreb po izobraževanju med manj izobraženimi odraslimi uvajanje *individualnega izobraževalnega računa (IIR)*.

Temelji na dveh točkah in sicer:

- 1) je univerzalen; to pomeni, da je dostopen vsakomur, ki je pripravljen prispevek določen znesek denarja za svoje izobraževanje
- 2) namenjen je odraslim, ki imajo manj kot 10 let šolanja; za odrasle, ki opravljajo nezahtevno delo ali so zaposleni v malem ali srednjem podjetju

Za IIR je značilno, da ga lahko ima posameznik pri banki odprtega vse življenje, da je namenjen porabi za izobraževalne namene kadarkoli v življenju, da ga lahko imajo le posamezniki in da lahko le oni odločajo o dvigu s tega računa ter da je povsem ločen od drugih računov, ki jih ima posameznik v banki.

Naštejmo tri njegove pglavitne funkcije:

~ *varčevanje za izobraževanje*

~ *kreditiranje izobraževanja*

~ *poroštvo za plačilo izobraževanja*

Varčevanje za izobraževanje

Kot navaja Drogenikova gre tukaj za " državno subvencionirano funkcijo individualnega izobraževalnega računa. Posameznik lahko redno ali občasno varčuje za izobraževanje, kakor mu pač dopuščajo okoliščine. Za prihranke dobiva obresti, ki se po odbitku administrativnih stroškov pripišejo na račun. Denar lahko imetnik računa dvigne kadar koli in si plača izobraževanje po svoji želji" (Drogenik in dr.1998:117).

Dvig denarja je sicer možen tudi za druge potrebe, vendar pa v tem primeru ni raznih ugodnosti (obresti, oprostitve davka...).

Pomembno vlogo pri varčevanju za izobraževanje imajo torej državne subvencije. Na voljo so tri možnosti:

- država lahko dovoli polaganje denarja na račun iz prihodkov pred obdavčitvijo¹
- država lahko posamezniku oprosti plačilo davka na izdatke za izobraževanje s tem , da daje ustanova, kjer se posameznik izobražuje, 23% popusta na običajno ceno
- posameznik je lahko oproščen plačila še enega davka in sicer davka na obresti brez administrativnih stroškov, vendar pa kot sem že omenila, da v primeru, da je bil denar porabljen za neizobraževalne namene, te oprostitve davka ni

Kreditiranje izobraževanja

Bistvo te funkcije IIR je, da država omogoči posamezniku pridobitev in odplačevanje posojil za izobraževanje pod ugodnejšimi pogoji, kot velja to za komercialna posojila. Pogoj pa je seveda, da porabijo ta denar izključno za izobraževanje.

---

¹ V Veliki Britaniji, kjer so prvi vpeljali IIR, so tako izračunali, da to za večino davkoplačevalcev pomeni, da jim država podari približno eden na vsaka dva funta, ki ju privarčujejo za izobraževanje

Če država ne bi zagotovila podpore, banke ne bi hotele dati posojil določenim skupinam ljudi; dobili bi ga le po zelo visokih obrestnih merah in pod drugimi težkimi posojilnimi pogoji.

Poroštvo za plačilo izobraževanja

Ta funkcija IIR zbira posamezne obljube plačila, ki jih dobi posameznik; te obljube se uporabljajo kot osnova za plačila ponudnikom izobraževanja- banka jih aktivira z zahtevo po plačilu garantom, ko se pogoji iz obljube ujemajo z vsebino predlaganega izobraževalnega programa. Izbira programa je prepuščena posamezniku, hkrati pa ima tisti, ki je dal obljubo (delodajalec, združenje..) nadzor nad porabljenim denarjem in lahko tudi omeji posameznikovo področje izbire.

Po mnenju Beltrama (Beltram, 2001:38,39) obstaja nekaj osnovnih domnev, po katerih lahko sklepamo, da bi lahko tak instrument, prilagojen našemu okolju ter sistemu, dobro deloval tudi pri nas:

- posamezniki bi bili pripravljene vložiti več v svoje izobraževanje
- ko bi podjetja videla možne koristi, bi bila pripravljena več vlagati v izobraževanje svojih zaposlenih
- poleg tega bi bila tudi država pripravljena več vlagati v izobraževanje
- izobraževalne možnosti bi bile večje in kakovostnejše

Navaja pa tudi prednosti za vsako od udeleženih strank, ki bi si jih lahko obetali v Sloveniji od uvedbe IIR:

- za posameznika je to način za lažji in cenejši dostop do izobraževalnih programov
- za delodajalca zmanjšanje davčnih osnov, večjo izobraženost zaposlenih
- za državo poleg bolj izobraženih prebivalcev to pomeni bolj usmerjeno vlaganje v razvoj človeških virov
- za izvajalce izobraževanja pa povečano povpraševanje in lažje načrtovanje razvoja zmogljivosti

6. ANALIZA VIROV FINANCIRANJA V SLOVENIJI NA OSNOVI RAZISKAVE O PISMENOSTI

Raziskava Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju je bila leta 1998 izvedena na Andragoškem inštitutu Slovenije in je bila del mednarodne raziskave o pismenosti, ki sta jo vodila kanadski urad za statistiko in Inštitut za testiranje v izobraževanju, vanjo pa je bilo poleg Slovenije vključenih še 8 držav.

Ciljno populacijo raziskave so sestavljali prebivalci Slovenije, ki so bili stari od 16-65 let, iz tega vzorca pa so bili izključeni odrasli, ki so bili v času anketiranja institucionalizirani (v zaporu, domu za ostarele...).

Vzorec je bil vzet iz registra prebivalcev Slovenije, ki se redno obnavlja.

Naknadno so bili iz vzorca izključeni vsi, ki so v času anketiranja imeli status dijaka, rednega študenta in tisti izobraževalni programi, ki so trajali manj kot pet ur.

Analiza zbranih podatkov glede na vir financiranja izobraževanja odraslih je pokazala, da je v Sloveniji najpogostejši nosilec stroškov izobraževanja odraslih delodajalec (67%), daleč zadaj sledi samoplačništvo (25%) nato pa država in drugi viri financiranja (sindikati, brezplačno izobraževanje...). Glede na številne ukrepe s strani države, ki so bili sprejeti v zadnjem desetletju na področju izobraževanja odraslih, preseneča majhen delež države. Morda se lahko to razloži z dejstvom, da so v Sloveniji finančne spodbude namenjene ponudbi izobraževanja odraslih in ne toliko povpraševanju. Izjema so le nekatere ogrožene skupine, kjer se izobraževanje krije iz javnih sredstev (brezposelni, presežni delavci, invalidi).

Sicer pa pri nas velja, da so razni programi financiranja povpraševanja- štipendije, posojila, omejeni le na populacijo v začetnem izobraževanju in na mlajše odrasle, medtem ko so odrasli iz njih izključeni. Kot primer lahko omenimo uvedbo posojila za terciarno izobraževanje, kjer je dostop do njega omejen s starostjo 26 let ob prvem vpisu v višjo ali visokošolsko ustanovo (Radovan, 2001: 40,41).

V nadaljevanju bom prikazala analizo deležev, ki jih prispevajo glavni nosilci stroškov izobraževanja odraslih v Sloveniji glede na demografske faktorje izobraževancev (spol, starost, izobrazba), zaposlitvene in ekonomske faktorje (zaposlitveni položaj, vrsta dela, položaj na delovnem mestu, materialni položaj) ter velikost podjetja.

6.1. DEMOGRAFSKI FAKTORJI

Najprej bomo pregledali finančne deleže plačnikov izobraževanja glede na spol, starost in izobrazbo udeležencev izobraževanja.

PREGLEDNICA 6.4 : Struktura virov financiranja izobraževanja odraslih po posameznih demografskih znakih- v %*

	Sami/družina	Podjetje	Država
Spol			
Moški	34	63	22
Ženski	32	68	21
Starost			
16-25	64	35	20
26-39	31	72	19
40-49	22	70	28
50-65	35	60	19
Izobrazba			
Nedokončana OŠ	46	25	38
OŠ	46	36	17
Nižja poklicna šola	43	45	16
Srednja poklicna šola	32	66	17
Srednja šola	36	64	19
Višja/visoka šola	24	77	28
Mag./spec. ali dr.	39	64	25

Vir: Raziskava Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju, Andragoški center Slovenije 1998 v Radovan, 2001:41

*osnovo za izračun deležev ne predstavlja število oseb, ampak število vseh izobraževanj, ki so se jih udeležile osebe v referenčnem obdobju. Vsak je imel možnost navesti od 1-4 izobraževanja. Ker se je pri vsakem upoštevalo več izobraževanj in je anketiranec za vsako izobraževanje lahko navedel več plačnikov, je seštevek udeležbe vseh virov večji od 100.

Spol- podatki v zgornji preglednici nam kažejo, da ni bistveno velikih razlik v pogostosti pojavljanja posameznih virov financiranja glede na spol in da so ti deleži približno enakomerno porazdeljeni med moške in ženske. Torej nikakor ne moremo trditi, da so npr. ženske prikrajšane za financiranje izobraževanja s strani delodajalca, kakor bi morda kdo utegnil pomisliti.

Starost- pri prebivalcih v starosti do 25 let je zanimivo, da si morajo takrat v največji meri sami plačevati izobraževanje (64%) in v tej starosti imajo tudi najmanj možnosti, da dobijo sredstva s strani delodajalca, ki tej starostni skupini izmed vseh najredkeje financira izobraževanje. Delodajalec je najbolj naklonjen skupini od 26 do 49 let. Pri skupini od 40-49 let je zanimiva zelo neenakomerna razporeditev sredstev med podjetjem na eni strani ter posameznikom in državi na drugi strani, saj zdaleč največ sredstev, kot sem že omenila, dobijo od delodajalca in mnogo manj so prepuščeni lastnemu financiranju ali državnim izdatkom.

Izobrazba- Pri financiranju izobraževanju glede na izobraženost pridemo do nekaterih zelo zanimivih in dokaj nepričakovanih ugotovitev.

Pri najslabše izobraženih namreč prevladuje samoplačništvo, kar je nekako nelogično, saj bi po mojem mnenju morala v največji meri prav njim plačevati izobraževanje država.

Najredkeje vlagajo v svoje izobraževanje najbolj izobraženi, saj so deležni visoke podpore delodajalcev, ti pa namenijo najmanj denarja za najmanj izobražene, kar je tudi nekoliko nepričakovano.

Torej lahko povzamemo, da s stopnjo izobrazbe narašča finančni delež s strani delodajalcev, v nasprotju s pričakovanji pa pada pogostost samoplačništva. Torej najredkeje vlagajo v svoje izobraževanje prav najbolj izobraženi, najpogosteje pa tisti, ki so dosegli zelo majhno stopnjo izobrazbe (nedokončana OŠ, osnovna šola).

6.2. ZAPOSLOTIVNI IN EKONOMSKI FAKTORJI

S pomočjo spodnje preglednice bom prikazala v kolikšni meri financirajo izobraževanje odraslim njihove družine oziroma so samoplačniki, koliko prispevajo podjetja in koliko država glede na njihov zaposlitveni položaj, vrsto dela, ki ga opravljajo, položaj na delovnem mestu ter materialno stanje.

PREGLEDNICA 6.5 : Poglavitni nosilci stroškov izobraževanja odraslih po delovnem statusu in vrsti dela ter materialnem položaju izobraževancev- v%

	Sami/družina	Podjetje	Država
Zaposlitveni položaj			
<i>Zaposleni</i>	24	79	21
<i>Brezposelni</i>	53	4	39
Vrsta dela			
<i>Strokovnjaki</i>	24	78	36
<i>Uradniki</i>	24	79	14
<i>Tehniki</i>	29	77	14
<i>Zakonodajalci, uradniki, menedžerji</i>	31	77	17
<i>Obrtniki, rokodelci</i>	32	72	11
<i>Upravljalci strojev</i>	28	69	15
<i>Storitveni poklici, trgovci</i>	46	57	15
<i>Poklici za preprosta dela</i>	51	46	43
Položaj na del. mestu			
<i>Delavec brez nadzorne odg.</i>	29	69	22
<i>Delavec z omejeno nadzorno odg.</i>	26	81	16
<i>Delavec s široko nadzorno odg.</i>	21	86	25
<i>Pomagajoči družinski člani</i>	59	17	68
<i>Samozaposleni</i>	69	37	7

	<i>Sami/družina</i>	<i>Podjetje</i>	<i>Država</i>
<i>Materialni položaj</i>			
<i>Brez dohodka</i>	63	4	31
<i>Nižji dohodkovni razred</i>	52	21	31
<i>Srednji dohodkovni razred</i>	34	67	12
<i>Višji dohodkovni razred</i>	23	76	22

Vir: Raziskava Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju, Andragoški center Slovenije, 1998 v Radovan, 2001:41

Zaposlitveni položaj - v povezavi zaposlitvenega položaja z deležem treh financerjev izobraževanja odraslih ugotovimo, da je, kot je že bilo ugotovljeno, podjetje zdaleč največji plačnik izobraževanja zaposlenih, medtem ko za brezposelne velja, da si morajo v največji meri plačevati izobraževanje sami. Brezposelni so prav tako kot tisti z najnižjo stopnjo izobrazbe skupina, ki so glede na socialno- ekonomske in psiho- socialne pogoje v najbolj nepriviligiranem položaju, zato bi morali biti deležni večje podpore države in ne bi smeli biti v največji meri prepuščeni lastnim zmogljivostim pri financiranju izobraževanja.

Vrsta dela - primerjava financiranja glede na vrsto dela je pokazala, da si največkrat sami plačujejo izobraževanje tisti ljudje, ki opravljajo poklice za preprosto dela, visok pa je tudi delež lastnih sredstev pri kmetih, gozdarjih, ribičih in tistih, ki so v storitvenih poklicih. Po mojem mnenju bi lahko ta pojav zopet povezali z brezposelnimi in manj izobraženimi, ki si morajo prav tako kot ljudje, ki opravljajo preprostejša, težja in slabše plačana dela, v mnogih primerih sami plačati šolanje.

Pregled deležev podjetij nam pokaže, da le ta največ vlagajo v poklice z višjo izobrazbeno ravni: strokovnjake, zakonodajalce, menedžerje, njihov delež pa se občutno manjša z zniževanjem stopnje izobrazbe; tako znaša delež podjetij pri kmetih, gozdarjih in ribičih le 19%.

Deleži države nam kažejo, da le ta največkrat pomaga tistim, ki opravljajo preprosta dela, pri ostalih vrstah dela je delež države približno enakomerno porazdeljen, le pri strokovnjakih je delež presenetljivo visok (36%).

Položaj na delovnem mestu - podatki potrjujejo, da delodajalci pogosteje vlagajo sredstva v izboljševanje znanja in kvalifikacij vodilnejših kadrov kakor drugih zaposlenih, čeprav pa razlike med kategorijama niso tako velike.

Glede na deleže države bi pričakovali, da bodo ta šla pogosteje za izobraževanje tistih kategorij, v katere delodajalci niso pripravljeni investirati, sami pa nimajo veliko lastnih materialnih sredstev. Vendar pa nam podatki kažejo, da država nosi stroške manj kot četrtine izobraževanja zaposlenih brez pooblastil, ki pa so večinoma tudi malo izobraženi, po drugi strani pa država vlaga v 25% izobraževanja vodilnih delavcev (Radovan, 2001:42).

Materialni položaj - glede na ugotovitve iz prejšnjih analiz podatkov ni presenetljivo, da si glede na materialni položaj izobraževancev najpogosteje sami financirajo izobraževanje tisti, ki so brez dohodka, nato pa se z zviševanjem njihovega materialnega položaja lastni delež sredstev zmanjšuje in je najmanjši pri tistih, ki spadajo v višji dohodkovni razred.

Delodajalci najbolj podpirajo tiste, ki spadajo v srednji in višji dohodkovni razred in seveda najmanj tiste, ki so brez dohodka.

V nasprotju s podjetji pa država najbolj podpira tiste iz nižje dohodkovne kategorije, najmanj prispeva ljudem iz srednjega razreda, vendar pa tudi delež za višji dohodkovni razred ni majhen, saj znaša 22%, kar pa je skoraj enako veliko, kot si ljudje iz tega razreda sami plačujejo za svoje izobraževanje (23%).

6.3. VELIKOST PODJETJA

PREGLEDNICA 6.6: Struktura virov financiranja izobraževanja odraslih glede na velikost podjetja- v%

	<i>Podjetje</i>	<i>Sami/družina</i>	<i>Država</i>
Velikost podjetja			
<i>Manj kot 20 zaposlenih</i>	46	56	14
<i>20-99 zaposlenih</i>	74	21	35
<i>100-199 zaposlenih</i>	75	31	5
<i>200-499 zaposlenih</i>	85	21	19
<i>500 ali več zaposlenih</i>	81	23	22

Vir: Raziskava Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju, Andragoški center Slovenije, 1998 v Radovan, 2001:41

Velikost podjetja- po podatkih o vlaganju v izobraževanje glede na velikost podjetja si morajo v največji meri sami plačevati izobraževanje tisti, ki so zaposleni v malih podjetjih, kjer je zaposlenih do 20 ljudi. Tam, kjer je 20 in več zaposlenih je delež samoplačništva sorazmerno enak in se giblje od 21-31%.

Delodajalec največkrat financira izobraževanje zaposlenih iz organizacij, kjer je najmanj 200 zaposlenih, vendar lahko opazimo, da tudi v drugih velikostnih razredih ta delež ni majhen in znaša okoli 75%, le za podjetja z manj kot 20 zaposlenimi pokrivajo delodajalci stroške v 46%. Tako vidimo, da je razlika v obsegu delodajalčevega financiranja med malimi in velikimi podjetji z več kot 200 zaposlenimi velika, skoraj enkrat več sredstev prispevajo organizacije, ki imajo zaposlenih 200-500 ljudi v primerjavi s tistimi, kjer je zaposlenih manj kot 20 ljudi.

Glede državnih izdatkov vidimo, da največ denarja iz javnih sredstev dobijo podjetja z 20-100 zaposlenimi (35%), najmanj pa tista, kjer dela 100-200 ljudi. Slednji dobijo le 5% iz javnih sredstev, razlika pa je kot vidimo precejšnja.

Torej za Slovenijo velja, da večje kot je organizacija, več je pripravljena vlagati v izobraževanje in usposabljanje svojih zaposlenih.

7. FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V DRUGIH DRŽAVAH

7.1. NEMČIJA

V Nemčiji poteka financiranje izobraževanja preko petih virov:

- iz državnih (zvezna in deželna oblast) in občinskih virov
- iz zveznega urada za delo
- iz gospodarstva
- iz sredstev samih udeležencev izobraževanja
- preko sponzorjev, ki podpirajo ustanove, ki izvajajo izobraževanje odraslih

1) *Javna sredstva (lokalna oblast, deželna oblast, zvezna oblast, Evropska zveza)*

Financiranje iz javnih sredstev vključuje predvsem štipendiranje posameznikov, financiranje izobraževanja tistih, ki so zaposleni v državnih organih ter dve vrsti subvencij; ene izhajajo iz deželnih oblasti in so namenjene organizacijam, ki izvajajo izobraževanje odraslih in so zakonsko priznane, druge pa so subvencije lokalnih oblasti, ki jih dodeljujejo lokalnim ustanovam za izobraževanje odraslih

Delež javnih sredstev za izobraževanje odraslih je za leto 1995/1996 znašal 0.14% bruto nacionalnega proizvoda (Bevc, 1998:17). Za isto leto je znašal ta delež v Sloveniji 0.08%. Prav tako velja, da so se ti izdatki tako v Nemčiji kot v Sloveniji sicer iz leta v leto povečevali, vendar pa so ti deleži v primerjavi s skupnimi izdatki za izobraževanje še vedno nizki

Za Nemčijo je sicer značilno, da se povečuje delež javnih sredstev na lokalni ravni, vendar pa ima to povečanje za posledico manj sredstev, ki jih imajo na razpolago deželne oblasti.

2) *Zvezni urad za delo*

Iz zveznega urada za delo se financirajo programi, preko katerih se osebe usposablja za potrebe trga, te osebe pa so predvsem brezposelni in pa tisti, ki jim grozi izguba dela. To financiranje je torej namenjeno posameznikom, podlaga za financiranje pa je Zakon o pospeševanju zaposlovanja iz sklada za zavarovanje pred brezposelnostjo. Iz tega vira je bilo leta 1992 porabljen 17 milijona nemških mark (Bevc, 1998:17).

3) *Zasebno gospodarstvo*

Viri, ki izhajajo iz zasebnega gospodarstva krijejo stroške za programe, preko katerih si odrasli pridobijo in izboljšajo svoja poklicna znanja.

Pokrivajo se tako neposredni stroški (šolnina) kot posredni (plača zaposlenih, ki so si pridobivali znanje). V primerjavi z državnimi izdatki za izobraževanje odraslih velja, da izdatki gospodarstva daleč presegajo prve in so v prvi polovici 90. let (1992) znašali kar 36 milijona nemških mark. To je posledica tudi tega, da ti izdatki krijejo zelo raznolik spekter stroškov² (npr. že omenjeno izplačevanje plač zaposlenim, ki se izobražujejo).

Po Bevčevi (Bevc, 1998) se naložbe podjetij v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih med kategorijami delavcev razlikujejo; največ podjetja vlagajo v izobraževanje menedžerjev in tehničnega osebja, precej nižji pa so izdatki kvalificirane, pol kvalificirane in nekvalificirane delavce. Podatki iz prve polovice osemdesetih so pokazali, da so znašali deleži za menedžerje in tehnično osebje od 1000 do 1300 tedanjih nemških mark, za KV, PKV IN NKV delavce pa od 26-100 mark.

Analize vlaganj delodajalcev v izobraževanje zaposlenih v Sloveniji so prav tako pokazale podobno situacijo; podjetja največ vlagajo v izobraževanje vodilnih, najbolj izobraženih kadrov.

4) *Posameznik*

Izdatki posameznika za svoje izobraževanje so lahko subvencionirani s strani države v obliki davčne olajšave in/ali finančne pomoči tistim, ki imajo nizke dohodke in si težje plačujejo šolanje. Poleg tega država sofinancira programe in tečaje za izobraževanje odraslih in za Nemčijo velja, znaša delež posameznikov za tečaj v ljudski šoli približno 30-50%.

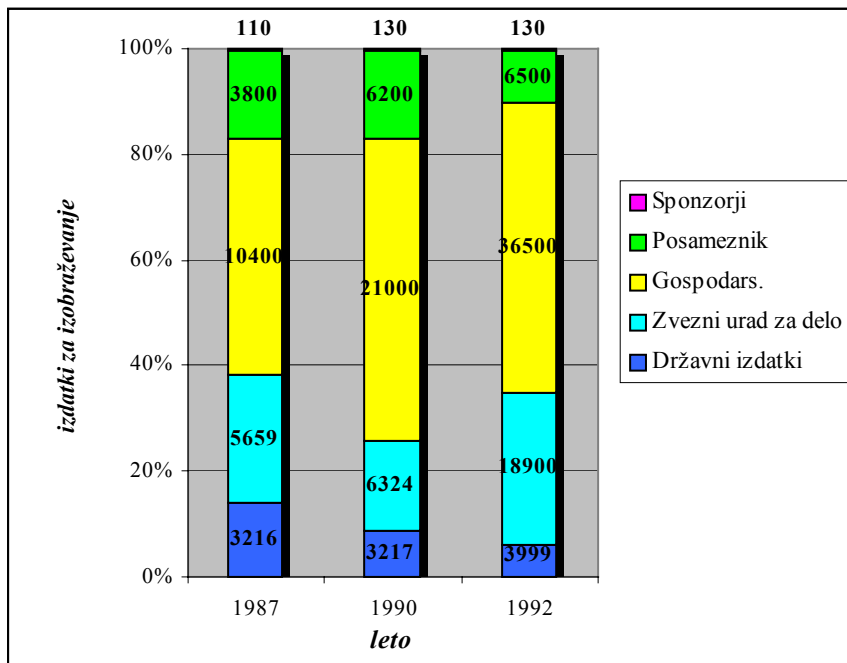
5) *Sponsorji*

Sponsorji, med katere npr. spadajo razni sindikati, društva, organizacije, cerkev itd. so prav tako vir financiranja izobraževanja odraslih, njihov prispevek pa ponavadi obsega plačilo šolnin.

---

² pretežni del stroškov so predstavljali posredni stroški, ki so znašali v povprečju 72%

GRAF 7.4: Izdatki za izobraževanje odraslih v Nemčiji v obdobju 1987-1992 po virih- milijoni tedanjih nemških mark

Vir: Bevc, 1998:19

Podatki, ponazorjeni z zgornjim grafom, kažejo, da državni izdatki za izobraževanje odraslih v Nemčiji v primerjavi z drugimi viri financiranja naraščajo zelo počasi; višina sredstev je za leto 1987 in 1990 skoraj enako visoka.

Sredstva iz gospodarstva kažejo zelo hitro rast in so leta 1990 znašala kar enkrat več kot leta 1987, kar kaže na to, da so se podjetja zavedala pomena in nujnosti dobro usposobljene in visoko izobražene delovne sile, ki se zna prilagajati potrebam in zahtevam hitrega tehnološkega napredka, ki zahteva dodatno znanje in kvalifikacije.

7.1.1. Primerjava Nemčija- Slovenija glede financiranja izobraževanja odraslih

V Nemčiji je delež javnih sredstev za izobraževanje odraslih za leto 1990/91 znašal 0.13% bruto nacionalnega proizvoda (Bevc, 1998: 17). Po podatkih za Slovenijo pa je za isto leto znašal ta delež 0.00% bruto nacionalnega proizvoda. Leta 1994 je pri nas ta delež dosegel 0.05 % BNP, v Nemčiji pa je znašal skoraj toliko kot pred 4 leti, zvišal se je le za 0.1%, enako velja za naslednje leto, medtem ko se je v Sloveniji ta delež povečeval.

PREGLEDNICA 7.7: Javni izdatki za izobraževanje odraslih v bruto nacionalnem proizvodu-v%

<i>LETO</i>	<i>Slovenija</i>	<i>Nemčija</i>
<i>1990/91</i>	0.00	0.13
<i>1994</i>	0.05	0.14
<i>1995</i>	0.08	0.14

Vir: Drogenik in dr. 1998: 37

Bevc 1998: 20

Javni izdatki so se sicer v obeh državah zviševali, v Nemčiji celo dosti bolj kot javni izdatki za druge sektorje izobraževanja, vendar pa so v primerjavi s skupnimi izdatki za izobraževanje še vedno zelo nizki.

Za obe državi velja, da so izdatki podjetij za izobraževanje odraslih nekajkrat večji od naložb države. Po podatkih iz leta 1995 so bile naložbe slovenskih podjetij kar štirikrat večje od naložb države, enako pa velja za Nemčijo, da deleži podjetij daleč presegajo državna vlaganja v izobraževanje odraslih; tukaj je potrebno omeniti, da ti izdatki vključujejo pestro strukturo stroškov.

Glede na kategorije delavcev, ki se udeležujejo izobraževanja je prav tako mogoče najti določene podobnosti med državama. Po podatkih iz leta 1980 so bile naložbe podjetij za izobraževanje zaposlenih najvišje za menegerje in tehnično osebje (od 900-1300 tedanjih nemških mark), medtem ko so ti izdatki za kvalificirane, pol kvalificirane in nekvalificirane delavce znašali le od 26 do 100 mark na delavca.

Glede na zaposlitveni položaj tudi za Slovenijo velja, da podjetja najraje oziroma največ vlagajo v izobraževanje najbolj izobraženih delavcev. Tako so slovenski menegerji prav tako kot nemški deležni velike podpore delodajalcev pri financiranju izobraževanja, enako velja še za uradnike, strokovnjake, zakonodajalce. Na drugi strani pa so npr. kmetje, ribiči, gozdarji prepuščeni samoplačništvu ali pa se morajo po pomoč obrniti na državo.

Pri izdatkih posameznikov za izobraževanje je težko določiti njihov natančen delež. Tako so za Nemčijo ti izdatki le približno ocenjeni, ker tam ni sistematičnega zbiranja teh stroškov. Poleg tega je potrebno upoštevati dejstvo, da je njihov dejanski prispevek bistveno večji kot samo plačilo izobraževalnih programov (stroški bivanja, prehrane, prevoza...).

V obeh državah pa se posamezniki lahko obrnejo po pomoč na državo, ki jim lahko prizna davčne olajšave, dodeli subvencije in posojila itd.

7.2 FRANCIJA

V Franciji se izobraževanje odraslih financira iz treh virov:

- državni izdatki
- financiranje s strani regionalnih oblasti (sredstva iz državnega proračuna, lastna sredstva in sredstva, ki jih dobijo iz strukturnega sklada)
- financiranje s strani delodajalcev

Po navedbah Bevčeve (Bevc, 1998) se povprečni izdatek za usposabljanje na udeleženca glede na omenjene tri glavne financirje razlikuje in je med drugim pogojen s številom udeležencev in trajanjem posameznih vrst usposabljanja. Tako so za sredino osemdesetih znašali izdatki države za financiranje izobraževanja odraslih 15000 frankov na osebo, iz regionalnega financiranja je bilo namenjeno 8100 frankov na osebo, povprečni izdatek podjetij pa je znašal 9200 frankov na posameznika.

Pomembno dejstvo, ki velja za Francijo je, da imajo francoska podjetja obveznost financirati nadaljevalno izobraževanje odraslih in zato je v literaturi ravno financiranje izobraževanja odraslih s strani podjetij najbolj obdelano.

7.2.1 Financiranje izobraževanja odraslih s strani delodajalcev

Minimalni prispevek delodajalcev je v Franciji zakonsko predpisan, delež zneska pa se spreminja glede na število zaposlenih. Po podatkih iz leta 1993 je bil ta znesek za

- podjetja z 10 in več zaposlenimi 1.5% letnega zneska plač
- podjetja z manj kot 10 zaposlenimi pa 0.15 % letnega zneska plač

Minimalni prispevek je vsako leto določen s strani predstavnikov delodajalcev in organizacij zaposlenih (Bevc, 1998).

Mnoga podjetja vlagajo več v izobraževanje kot je to zakonsko določeno (energetika, informatika, telekomunikacije...).

Zanimivo je, da so prispevki podjetij obvezni za vsa podjetja ne glede na poslovno uspešnost, saj ima podjetje enako dolžnost plačevanja ne glede na dobiček ali izgubo. Če podjetje ne izpolni svoje obveznosti, je dolžno plačati enak znesek v obliki davkov.

PREGLEDNICA 7.8: Struktura izdatkov delodajalcev za usposabljanje v Franciji v letu 1990 (%)

Vrsta izdatkov	%
~ izdatki za izvajanje usposabljanja	36
~povračilo stroškov usposabljanja udeležencem	36
~plačila različnim skladom	21
~drugo	7
SKUPAJ	100

Vir: Vocational Educational and Training in France, 1994, str. 98, v Bevc, 1998: 27

Po navedbah M. Leiko (Leiko v Bevc, 1998), imajo ekonomske razmere močan vpliv na udeležbo podjetij v financiranju izobraževanja odraslih. Tako je recesija v prvi polovici 90. let prisilila podjetja k znižanju izdatkov in vplivala na spremembo namenske strukture uporabe zakonsko predpisanih sredstev; ker se ta sredstva ne uporabijo nujno v korist zaposlenih v podjetju, se manjša podjetja v težkih ekonomskih razmerah odločajo raje za možnost plačila specializiranim skupnim skladom.

Podjetje, ki ima najmanj 10 zaposlenih ima možnost, da izbira med različnimi oblikami porabe svojega prispevka za izobraževanje odraslih. Lahko ga namenijo za *financiranje izobraževalne dejavnosti, ki neposredno koristijo zaposlenim v podjetju* in večina glavnih podjetij usmerja največji del svojega prispevka ravno na to področje, druga možnost podjetij je, da *financirajo izobraževalne dejavnosti v sodelovanju z raznimi partnerji*; ti partnerji pa so lahko država, socialni partnerji in gospodarska zbornica. To je večinoma alternativa majhnih podjetij, ki nimajo dovolj sredstev, da bi popolnoma sami financirali izobraževanje.

Tretja možnost uporabe prispevkov podjetij je *financiranje dejavnosti, od katerih imajo korist drugi in ne zaposleni v podjetju*; namenijo lahko sredstva za brezposelne, mlade... Za to možnost se lahko podjetja odločajo na podlagi prostovoljnosti, vendar pa je določen tudi obvezni delež in sicer znaša 0.3% do 0.4% letnih plač (Bevc, 1998).

V Franciji pa imajo precejšnje moč tudi socialni partnerji, ki kontrolirajo finančna sredstva za izobraževanje odraslih in odločajo pri nekaterih elementih izobraževanja.

Najprej je potrebno omeniti *posebne izobraževalne sklade*, katerih naloga je skrb za izobraževanje v majhnih in srednje velikih podjetjih. Ti skladi so združenja delodajalcev in delavcev, ki zbirajo prispevke, nudijo pomoč podjetjem pri opredeljevanju izobraževalnih potreb, sodelujejo pri izbiranju izobraževalnih storitev itd

Druga oblika sodelovanja delodajalcev in delavcev pa je možnost *individualnega dopusta za izobraževanje*; odrasla oseba, ki ji je odobren ta dopust, dobi iz skupnih organizacij delodajalcev in delavcev 60-90% plačo. Drugi stroški izobraževanja so financirani v skladu s pravili organizacije, nekaj stroškov pa mora nositi tudi posameznik, ki se odloči za izobraževanje.

Po mnenju Bevčeve (Bevc, 1998) pa težka ekonomska situacija vpliva na to, da se danes zaposleni izogibajo vzeti izobraževalni dopust, saj se bojijo za svoja delovna mesta, vsekakor pa nimajo zagotovila, da bi po končanem izobraževalnem dopustu dobili višjo plačo ali boljše delovno mesto.

7.2.2. Primerjava Francija- Slovenija glede financiranja izobraževanja odraslih

V strukturi izdatkov za izobraževanje odraslih so v Franciji znašali javni izdatki v začetku 90-ih let 48% vseh izdatkov, sledili so delodajalci s 40%, ostalo pa so prispevale regionalne oblasti in skladi. Po podatkih, zbranih v raziskavi Andragoškega centra Slovenije v letu 1998 pa je bil delež države le 19%, delež delodajalcev pa je znašal 67%, ostalo pa so predstavljali deleži samih udeležencev izobraževanja in drugi viri financiranja (sindikati, brezplačno izobraževanje).

Tako lahko pri primerjavi obeh držav po virih financiranja opazimo veliko razhajanje med Slovenijo in Francijo, saj znaša delež javnih izdatkov v Franciji veliko več kot pa pri nas; državni izdatki so se v Franciji v prvi polovici 90-ih let povišali do zgornjih možnih meja (Bevc, 1998: 32). V Sloveniji pa so naložbe podjetij v izobraževanje odraslih večji od javnih izdatkov, po podatkih za leto 1995 so bili kar štirikrat večji.

Pri pregledu izdatkov podjetij za izobraževanje odraslih, oziroma svojih zaposlenih, pa lahko zasledimo, da za Slovenijo velja, da le ta vlagajo več v šolanje odraslih. Sicer je za Francijo značilno, da njena podjetja v večji meri vlagajo v razne oblike izobraževanja svojih zaposlenih kot to počnejo podjetja v večini drugih držav Evropske zveze, kar pa je prav

gotovo tudi posledica tega, da je vsaka podjetje dolžno letno prispevati določen znesek za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih.

Glede na evropsko povprečje so torej za Francijo značilni visoki izdatki podjetij za izobraževanje svojih zaposlenih. Za Slovenijo pa velja, da podjetja vlagajo zelo različne vsote denarja v izobraževanje, nekatera podjetja pa sploh ne vodijo evidence teh izdatkov in ne morejo ugotoviti koliko znašajo njihova vlaganja v izobraževanje. V Franciji pa je to financiranje sistemsko zelo dobro urejeno in razvejano, podjetja imajo namreč veliko možnosti izbire med uporabami svojega prispevka za izobraževanje odraslih.

7.3. DANSKA

Kot navaja Bevc (Bevc,1998), je za Dansko značilno, da je država v precejšnji meri vključena v izobraževanje odraslih. Tako imajo številne programe državne pomoči, glavne oblike pomoči, ki so namenjene izobraževanju odraslih pa so naslednje:

a) državni sistem štipendij in posojil

zakon o državnem programu štipendij in posojil iz leta 1996 zagotavlja odraslim možnost pridobitve štipendije ali posojila za vključitev v razne programe izobraževanje odraslih

b) izobraževalni dopust

po zakonu iz leta 1995 lahko odrasli, ki so stari najmanj 25 let, so zaposleni, samozaposleni ali brezposelni in so člani sklada za zavarovanje pred brezposelnostjo, dobijo finančno pomoč za obdobje do 1 leta kot nadomestilo za izgubljene zasluge.

Izobraževalni dopust je najpogostejši razlog za odsotnost z dela na Danskem.

c) finančna pomoč za izobraževanje odraslih

pogoji za pridobitev te pomoči so starost od 25-60 let, nizka raven izobraženosti, najmanj 6 mesečna neprekinjena zaposlenost pri delodajalcu, ki mora tak dopust odobriti. Finančna pomoč za izobraževanje odraslih temelji na zakonu o finančni pomoči za izobraževanje odraslih, ki je bil sprejet leta 1995.

d) finančna pomoč za izobraževanje in usposabljanje brezposelnih

e) aktiviranost občin

občine so dolžne urejevati izobraževalne in poklicne aktivnosti tistim, ki so še delovno sposobni, vendar iz kakršnihkoli razlogov prejema socialno podporo. Aktivnosti naj bi jim pomagale, da povečajo svoje možnosti za vrnitev na trg dela (Bevc,1998).

7.3.1 Financiranje poklicnega izobraževanja

Od leta 1991 pripada izobraževalnim ustanovam za poklicno izobraževanje odraslih določen znesek denarnih sredstev, ki pa je odvisen od dveh spremenljivk in sicer od števila udeležencev izobraževanja in od uspešnosti le tega.

Poleg tega zneska so izobraževalne ustanove upravičene tudi do splošnih subvencij, ki so odvisne od števila udeležencev; splošna temeljna subvencija, subvencija za administracijo in druge.

" Celotni nacionalni izdatki za poklicno usposabljanje so financirani iz davkov preko splošnega davčnega sistema, ki na Danskem zajema večji del izdatkov kot v drugih evropskih državah, kjer ima večjo težo prispevek za trg" (Bevc, 1998:46).

Eden od treh glavnih financerjev poklicnega izobraževanja odraslih so tudi podjetja, ki dobijo povrnjeno plačilo plač udeležencev izobraževanja iz t.i. skupnega sklada, ki je bil ustanovljen leta 1977. Ta sklad se financira iz prispevkov privatnih podjetij, medtem ko delodajalci iz javnega sektorja vanj niso vključeni, saj imajo svoja sredstva za izobraževanje.

Na Danskem imajo v okviru financiranja poklicnega izobraževanja odraslih ustanovljen tudi sklad za usposabljanje trga dela. Vanj vplačujejo letne prispevke vsi delodajalci in delavci, z njimi pa se financira dejavnost centrov za usposabljanje za potrebe trga dela.

Z aktom iz leta 1988 se je enoten prispevek v ta sklad razdelil na dva dela in sicer prvi del obsega prispevke delavcev in delodajalcev, ki so svoj delež plačali kot del davka na dodano vrednost; iz tega dela se financirajo stroški običajnega usposabljanja za trg dela, namen drugega dela sklada, ki se napaja iz prispevkov delavcev pa je financiranje aktivnosti že omenjenega akta iz leta 1988 (Bevc, 1998).

7.3.2 Financiranje nadaljevalnega izobraževanja odraslih

Pod nadaljevalno izobraževanje se na Danskem šteje temeljno izobraževanje za delo, osvežitev obstoječega poklicnega znanja za delo, nadaljnje usposabljanje ter preusposabljanje, zanj pa je na Danskem značilno, da se najpogosteje financira s strani delodajalca ali pa preko davkov.

PREGLEDNICA 7.9 : Struktura virov financiranja stroškov različnih udeležencev nadaljevalnega usposabljanja (hrana, bivališče, šolnine)- Danska, 1986 (%)

Financer	Samozaposl.	NKV delavci	KV delavci	beli ovratniki
Udeleženec	48	6	2	4
Delodajalec	18	41	56	78
Sindikatsklad za brezposel.	1	32	27	4
Drugo	22	15	11	11
Plačilo ni pomembno	13	6	4	3
SKUPAJ	100	100	100	100

Vir: The Financing of Continuing Training in Denmark,1991 v Bevc,1998:49

Podatki iz zgornje tabele so sicer precej stari, vendar lahko ob pregledu podatkov ugotovimo nekaj značilnosti virov financiranja izobraževanja glede na udeležence.

Med tistimi, ki so si sami plačali stroške izobraževanja, jih je zdaleč največ samozaposlenih, delež ostalih - NKV, KV delavcev in belih ovratnikov pa je kot samoplačnikov zelo nizek in sicer komaj od 2-8%.

Glede na drug vir financiranja- delodajalce, lahko vidimo, da tudi za Dansko velja podoben trend kot za druge države, tudi Slovenijo- v večji meri plačujejo izobraževanje belim ovratnikom, manj pa delavcem z nizko, nižjo izobrazbo.

Slednjim najbolj pomagajo sindikati, saj jim krijejo stroške v 27%-32%; ta del pa je glede na samozaposlene ter bele ovratnike (4%) razmeroma visok.

7.3.3. Primerjava Danska- Slovenija po virih financiranja izobraževanja odraslih

Danska v marsikaterem statističnem smislu spominja na Slovenijo, vendar nas močno presega tako po obsegu javnih sredstev za izobraževanje odraslih, kot po številu odraslih, ki so vključeni v razne oblike izobraževanja in usposabljanja (Drofenik in dr. 1999).

Tako na Danskem kot pri nas obstajajo trije glavni viri financiranja: država, podjetja in prispevki samih udeležencev izobraževanja.

Na podlagi analize virov financiranja izobraževanja odraslih v povezavi z poklicno strukturo udeležencev izobraževanja lahko vidimo, da tudi za Dansko velja podoben trend kot za druge države, tudi Slovenijo- v večji meri plačujejo izobraževanje najbolj izobraženim, manj pa delavcem z nižjo izobrazbo. Slednjim so pri financiranju pomagali sindikati in sklad za brezposelne. Pri ugotavljanju plačnikov nadomestila v času udeležbe usposabljanja za posamezne kategorije delavcev na Danskem lahko vidimo, da so prisotne razlike med kategorijami delavcev, saj so bili tega sofinanciranja delodajalcev pogosteje deležni delavci s stalno mesečno plačo in državni uradniki kot KV in NK mezdni delavci.

Tudi za Slovenijo velja, da so delodajalci največji plačnik izobraževalnih storitev tistim, ki so najbolj izobraženi- strokovnjakom, menedžerjem, zakonodajalcem (v 77-78 % jim stroške krije delodajalec).

8. UGOTOVITVE NALOGE IN SKLEPNI RAZMISLEK

V zadnjih nekaj desetih letih je velika večina držav spoznala, da ima izobraževanje velik pomen tako v ekonomskem kot v družbenem smislu, saj "postajajo v tisočletju učenja učne sposobnosti posameznikov najpomembnejši dejavnik konkurenčne prednosti" (Brečko, 2003).

Informacijsko posodabljanje zahteva od posameznikov fleksibilnost, kreativnost, ki jo vpeljuje v proizvodni proces; izobraževanje se razvija čedalje bolj enakopravno in vzporedno z znanostjo in informacijskimi sistemi.

Rezultati mnogih domačih in tujih raziskav so pokazali, da je eden od temeljnih dejavnikov, ki vplivajo na vključenost odraslih v izobraževanje, možnost pridobitve oziroma razpolaganja z finančnimi viri. Finančno breme največkrat preprečuje izobraževanje najnižji starostni kategoriji, previsoka cena izobraževalnih storitev pa je tudi razlog za ne vključevanje brezposelnih v izobraževanje, čeprav bi si želeli nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja. V nasprotju s tem pa je bilo ugotovljeno, da stroški ne predstavljajo ovire za samozaposlene in tiste, ki so na vodilnih in vodstvenih položajih.

Po študiju teoretične literature in sekundarnih empiričnih virov sem ovrgla svoje prvo pričakovanje, da država v največji meri financira izobraževanje tistim odraslim, za katere se pričakuje, da si težko plačajo izobraževalne programe za pridobitev boljše izobrazbe. Ugotovila sem namreč, da pri najslabše izobraženih prevladuje samoplačništvo, čeprav sem sama domnevala ravno nasprotno.

Odrasli, ki imajo dokončano osnovno šolo ali manj si namreč v 46% plačajo izobraževanje sami, v mnogo manjši meri pa lahko pričakujejo pomoč države ali podjetij. Enako velja tudi za brezposelne, na katere pade največje breme financiranja izobraževalnih programov, čeprav bi bili glede na svoj položaj upravičeni do izdatne pomoči države.

Potrdila pa sem svoje drugo pričakovanje, da s stopnjo izobrazbe narašča pogostost financiranja izobraževanja s strani delodajalcev.

Pokazalo se je, da tistim, ki imajo končano najmanj višjo/visoko šolo delodajalci krijejo stroške šolanja v 64-77%, medtem ko znaša ta delež za tiste, ki nimajo dokončane niti osnovnošolske izobrazbe le 25%.

Prav tako nam analiza nosilcev stroškov izobraževanja odraslih glede na delovni status in vrsto dela pokaže, da so strokovnjaki, menedžerji, zakonodajalci v primerjavi z tistimi, ki opravljajo preprosta dela v veliko večji meri deležni plačila izobraževalnih storitev s strani podjetij oziroma delodajalcev, kar pomeni, da slednji veliko več vlagajo v izboljšanje znanja vodilnejših kadrov.

Tudi v Sloveniji se zavedamo, da je postalo ažurno, konstantno izobraževanje s poudarkom na usposabljanju ljudi za obvladovanje sprememb, nuja in da je znanje edini vir trajne konkurenčnosti. To se odraža tudi v vse hitrejši rasti izobraževalnih ustanov, ki nudijo bogato izbiro programov za izobraževanje odraslih, vendar pa je dostop do tega izobraževanja pogojen z možnostjo oziroma nezmožnostjo plačila teh storitev. Kot sem ugotovila, so nekatere skupine odraslih v Sloveniji s tega vidika v depriviligiranem položaju. S tem mislim predvsem na brezposelne ter na tiste z nizko stopnjo izobrazbe, ki so prepuščeni lastnim virom financiranja. Posamezniku v slabšem gmotnem položaju pomeni podaljševanje izobraževanja prav gotovo veliko finančno breme, zato bi po mojem mnenju prav njim morala država izdatno pomagati z različnimi spodbudami in ukrepi, da bi se tako povzpeli z dna izobrazbene piramide.

9. LITERATURA

1. BELTRAM, Peter (2001): "Individualni izobraževalni račun". As, številka 2, str. 32-40
2. BEVC, Milena (1997): *Financiranje, razvoj in učinkovitost visokega izobraževanja*. Doktorska disertacija, Ljubljana.
3. BEVC, Milena (1998): *Financiranje izobraževanja odraslih v šestih razvitih državah in Sloveniji*. Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana.
4. BEVC, Milena (1999): *Financiranje, učinkovitost in razvoj izobraževanja*. Didakta, Radovljica.
5. BEVC, Milena; MOHORČIČ ŠPOLAR, Vida; BELTRAM, Peter; RADOVAN, Marko; BRENK, Erika; KODELJA-STARIN, Jerina (2001): *Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU*. Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana.
6. BREČKO, Daniela (2003) : *Sklenimo posel z vladarji znanja*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.
7. CENČIČ, Majda (2000): *Razvijanje pismenosti odraslih*. V PEČAR, Mateja (ur.) *Pismenost, participacija in družba znanja*, Andragoški center Slovenije, Ljubljana, str.131
8. DOVŽAK, Katja (1996): *Ljudske univerze in njihove naloge na področju izobraževanja odraslih*. V JUG, Jurij; POGGELER, Franz. *Demokracija in izobraževanje odraslih*, Moderna organizacija, Kranj, str. 76
9. DROFENIK, Olga; IVANČIČ, Angela; PANGERC PAHERNIK, Zvonka; BERLOGAR, Janko; EMERŠIČ, Branka; JELENC, Nataša Elvira; KLEMENČIČ, Sonja; MOŽINA, Tanja; VELIKONJA, Marija (1998): *Nacionalni program izobraževanja odraslih*. Strokovne podlage, Zvezek 1, Razvojne usmeritve. Andragoški center Slovenije, Ljubljana.
10. JELENC, Zoran; BEVC, Milena; BITENC, Mira; HUZJAN, Štefan; KOPAČ, Valentin; MURŠAK, Janko; POČIVAVŠEK, Franc; DROFENIK, Olga ur. (1991): *Družbenoekonomski pomen in financiranje izobraževanja odraslih*. Pedagoški inštitut, Ljubljana.
11. JELENC, Zoran (2000): *Sistemsko-konceptualne določnice pismenosti na Slovenskem*. V PEČAR; Mateja (ur.) *Pismenost, participacija in družba znanja*, Andragoški center Slovenije, Ljubljana, str. 99-100
12. JEREB, Janez (1989): *Strokovno izobraževanje in razvoj kadrov*. Moderna organizacija, Kranj.

13. MIRČEVA, Jasmina (2000): Participacija odraslih v izobraževanju: Vir ali posledica družbene razslojenosti. V PEČAR, Mateja (ur.) *Pismenost, participacija in družba znanja*, Andragoški center Slovenije, Ljubljana, str. 102-105
14. MOHORČIČ ŠPOLAR, Vida (1996): Izobraževanje v Sloveniji za spreminjajoči se svet devetdesetih let. V JUG, Jurij; POGGELER, Franz *Demokracija in izobraževanje odraslih*, Moderna organizacija, Kranj, str. 226-227
15. MOHORČIČ ŠPOLAR, Vida (1999): Izobraževanje odraslih, socialna neenakost in socialna vključenost. Zbirka študije in raziskave 8. Andragoški center Slovenije, Ljubljana, str. 11
16. PAVŠEK, Nataša ur. (1999): Spremembe so stalnica prihodnosti. Zveza ljudskih univerz Slovenije, Ljubljana.
17. PEČJAK, Vid (2000): Problem je motivacija. V PEČAR, Mateja (ur.) *Pismenost, participacija in družba znanja*, Andragoški center Slovenije, Ljubljana, str.105
18. RADOVAN, Marko (2001): "Finančni vidiki motivacije odraslih za izobraževanje". *Ib*, št.2-3, str.36-42
19. ROZMAN, Bor (2000): Pomen znanja in pismenosti v družbi 21 stoletja. V PEČAR Mateja (ur.) *Pismenost, participacija in družba znanja*, Andragoški center Slovenije, Ljubljana, str. 109-111
20. SEŠEL, Bojan (1997): "Znanje za prihodnost". *Organizacija*, 30, št. 4, str.227-229
21. Statistične informacije, številka 83/2002, Statistični urad republike Slovenije
22. [http:// www.mszs.si/slo/solstvo/odrasli.asp#financiranje](http://www.mszs.si/slo/solstvo/odrasli.asp#financiranje) (27.5.2003)

